

Ser. 4
S35-4

Preventie beroepsgebonden rugproblematiek

2e ex

Het voorkomen van rugklachten in de
Nederlandse beroepsbevolking in cijfers

Onderzoek

Uitgevoerd in opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid
door het Nederlands Instituut voor
Praeventieve Gezondheidszorg TNO

Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden

NIA0023477

Directoraat-Generaal van de Arbeid

S 35-4

Preventie beroepsgebonden rugproblematiek

Het voorkomen van rugklachten in de
Nederlandse beroepsbevolking in cijfers

Onderzoek

Uitgevoerd in opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid
door het Nederlands Instituut voor
Praeventieve Gezondheidszorg TNO

auteurs:

V.H. Hillebrandt
R. van der Valk

Nederlands Instituut voor
Arbeidsomstandigheden NIA
bibliotheek-documentatie-informatie
De Boelelaan 32, Amsterdam-Buitenveldert

stamb. nr. 1556

plaats

datum

Ser. 4, S35-4 (re ex)
20 FEB. 1990

januari 1990

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Preventie

Preventie beroepsgebonden rugproblematiek. - Voorburg: Directoraat-Generaal van de Arbeid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Het voorkomen van rugklachten in de Nederlandse beroepsbevolking in cijfers / auteurs: V.H. Hillebrandt, R. van der Valk. - Ill., tab. - ([Studie] / Directoraat-Generaal van de Arbeid, [Arbeidsinspectie], ISSN 0921-9218; S 35-4)

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid door het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO. - Met lit. opg.

ISBN 90-5307-057-5

SISO 604.3 UDC 616.7:331.441 (492)

Trefw.: rugklachten; Nederland.

VOORWOORD

In opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid is door het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg - TNO een onderzoek uitgevoerd naar het vóórkomen van rugklachten in de Nederlandse beroepsbevolking. Dit onderzoek past in het kader van het onderzoeksprogramma "Preventie van beroepsgebonden rugproblematiek".

Deze studie beschrijft een secundaire analyse van bestaand cijfermateriaal uit een drietal Gezondheidsenquêtes van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Aan de hand van de resultaten van de analyse kan antwoord gegeven worden op de vraag binnen welke beroeps- en bedrijfs-takken en -klassen een relatief hoge prevalentie (vóórkomen) van rugklachten voorkomt. Met deze analyse zijn voor het eerst gegevens beschikbaar gekomen over het vóórkomen van rugklachten in een breed scala van beroeps- en bedrijfscategorieën binnen de Nederlandse werkende beroepsbevolking. Gesignaleerd moet echter worden dat op dit moment de meeste bestaande landelijke bestanden niet geschikt zijn om gegevens rond arbeid en gezondheid van grote groepen werknemers te verkrijgen. De inhoud van deze studie komt voor verantwoordelijkheid van de onderzoekers.

De resultaten van dit onderzoek dragen bij aan de prioriteitstelling voor het beleid op het terrein van "Fysieke belasting en arbeid"; zowel de beroepsgebonden rugproblematiek als ook de bedrijfssectoren met verhoogd risico zullen bij de uitvoering van het nieuwe programma 1990-1995 prioriteit krijgen.

INHOUD

SAMENVATTING	i
1. INLEIDING	1
2. VRAAGSTELLING EN METHODE	2
2.1 Doel en vraagstelling van de analyse	2
2.2 Methode	2
2.2.1 De Gezondheidsenquête (GE) van het CBS	2
2.2.2 Gebruikte onderdelen van de GE	3
2.2.3 Betrokken variabelen	3
2.3 Analyse opzet	4
3. RESULTATEN	6
3.1 Inleiding	6
3.2 Leeftijds- en geslachtsverdeling van de steekproef	6
3.3 Verdeling van de steekproef over de bedrijfs- en beroepstakken en -klassen	7
3.3.1 Beroepstakken	7
3.3.2 Bedrijfstakken	9
3.3.3 Beroeps- en bedrijfsklassen	11
3.4 Omvang van de rugproblematiek in de totale steekproef	12
3.5 Invloed van geslacht en leeftijd	13
3.5.1 Geslacht	13
3.5.2 Leeftijd	13
3.6 Tussentijdse samenvatting en konklusie	14
3.7 Prevalentie van rugklachten in de beroeps- en bedrijfstakken	16
3.7.1 Beroepstakken	16
3.7.2 Bedrijfstakken	18
3.7.3 Samenvatting	19
3.8 Prevalentie van rugklachten in beroeps- en bedrijfsklassen	19
3.8.1 Beroepsklassen	19
3.8.2 Bedrijfsklassen	21
3.8.3 Samenvatting	22
4 DISCUSSIE	24
5 SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	28
LITERATUUR	31
BIJLAGE 1	35
Gezondheidsenquête CBS	
BIJLAGE 2	61
Verdeling van de steekproef over beroeps- en bedrijfsklassen	
BIJLAGE 3	65
Uitwerking statistische analyse	
BIJLAGE 4	69
Vergelijking van kenmerken van de steekproef met de arbeidskrachtentelling van het CBS.	
BIJLAGE 5	71
Tabellen	

SAMENVATTING

Dit rapport beschrijft een sekundaire analyse van een drietal Gezondheids-enquêtes (1983, 1984, 1985) van het Centraal Bureau voor de Statistiek met betrekking tot de vraag welke beroeps- en bedrijfstakken en -klassen samen gaan met een relatief hoge prevalentie (voorkomen) van rugklachten. Het gevormde databestand kan beschouwd worden als een representatieve steekproef uit de werkende Nederlandse beroepsbevolking en betreft 9656 mannen en vrouwen.

Van de totale steekproef bleek 26,5 % nogal eens last van rugklachten te hebben. Vrouwen hebben meer rugklachten dan mannen (28,9% resp. 25,3%). Gezien de (soms) sterke samenhang tussen geslacht en sommige bedrijfs- of beroepstakken/klassen, zijn de analyses voor mannen en vrouwen gescheiden uitgevoerd. Daarnaast is bij de toetsing van de samenhang tussen rugklachten en de bedrijfs- cq beroepstak/klasse steeds rekening gehouden met de invloed van leeftijdsverschillen tussen de betrokken groepen. De analyse heeft betrekking op alle takken en klassen die in voldoende mate in de steekproef aanwezig waren, waarbij een ondergrens van 100 respondenten per tak of klasse is gesteld. Dit leverde in totaal ruim 60 verschillende beroeps- en bedrijfscategoriën op.

Uit de analyses komen de volgende groepen naar voren met een relatief hoge prevalentie van rugklachten:

- Mannen:** - beroepstakken: dienstverlenende functies
ambachts-, industrie- en transportfuncties
- bedrijfstakken: bouwnijverheid- en installatiebedrijven
- beroepsklassen: bouwvakarbeiders
huishoudhouders en schoonmaakpersoneel
toezichthoudend produktie personeel
loodgieters, pijpfitters, lassers, plaatwerkers
chauffeurs, matrozen en treinbestuurders.
- bedrijfsklassen: overige industrie en wegvervoer.
- Vrouwen:** - beroepstakken: ambacht-, industrie- en transportfuncties (echter niet statistisch significant).
- bedrijfstakken: geen
- beroepsklassen: huishoudhouders en schoonmaakpersoneel
- bedrijfsklassen: groothandel (echter niet statistisch significant).

Met deze analyse zijn voor het eerst gegevens beschikbaar gekomen over het voorkomen van rugklachten in een breed scala van beroeps- en bedrijfscategoriën binnen de Nederlandse werkende beroepsbevolking. Gesignaleerd moet echter worden dat in het geanalyseerde databestand nog veel groepen ontbreken, met name wat betreft vrouwelijke groepen, zodat het verkregen beeld nog allerm minst volledig is. Gebrek aan gegevens over de aard van de werkbelasting in de geanalyseerde groepen maakt het vooralsnog onmogelijk om de prevalentie van rugklachten te relateren aan de aard van de belasting in die groepen. Het verdient daarom aanbeveling na te gaan of een typering van beroepen/bedrijven naar aard van de werkbelasting kan worden ontwikkeld, op grond waarvan een nadere analyse van het huidige databestand mogelijk zou worden waarbij de aard van de werkbelasting het uitgangspunt vormt. Zo'n analyse zou meer informatie kunnen opleveren omtrent de aard van de factoren die de gevonden verschillen tussen beroeps- en bedrijfstakken/klassen feitelijk bepalen.

1 INLEIDING

In het rapport 'Preventie beroepsgebonden rugproblematiek - perspectieven voor epidemiologisch onderzoek' (Hildebrandt 1988), door het NIPG/TNO in opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid opgesteld, is geattendeerd op het ontbreken van een inzicht, zowel nationaal als internationaal, in welke werknemers-populaties een hoog risico op rugklachten hebben. Tevens is erop gewezen dat juist voor de overheid zo'n inzicht van belang kan zijn om prioriteiten in beleid te kunnen stellen ten aanzien van risikogroepen voor rugproblematiek. Ook zou zo'n identificering van werknemerspopulaties met relatief hoge prevalenties (grote frekwentie van vóórkomen) van rugklachten een eerste stap kunnen zijn in de richting van identificatie van afzonderlijke en/of combinaties van werkvariabelen die (mede) oorzaak kunnen zijn van problematiek.

Het ontbreken van een betrouwbaar inzicht in het vóórkomen van rugklachten in de werkende beroepsbevolking is vooral het gevolg van het feit dat de prevalentiecijfers die beschikbaar zijn over rugproblematiek in werknemerspopulaties erg fragmentarisch zijn en tevens moeilijk onderling vergelijkbaar doordat zij afkomstig zijn uit verschillende studies waarin uiteenlopende methoden zijn gehanteerd. Om toch tot een overzicht te komen, dienen gegevens beschikbaar te zijn omtrent arbeid en gezondheid van grote groepen werknemers. Aangezien een apart voor dit doel op te zetten gegevensverzameling tijdrovend en kostbaar zou zijn en ook niet in verhouding zou staan tot de opbrengst ervan, ligt het voor de hand na te gaan in hoeverre hiervoor bestaande, landelijke, statistieken kunnen worden gebruikt die gegevens over de gehele (of grote delen van de) werkende bevolking bevatten. In genoemd rapport is dienaangaande een inventarisatie beschreven, waaruit naar voren is gekomen dat de meeste potentieel in aanmerking komende bestaande statistieken in Nederland zich niet voor dit doel lenen in verband met een groot aantal methodische tekortkomingen. Gesignaleerd is dat zich in Nederland desondanks toch een mogelijkheid voordoet een dergelijk overzicht te maken door gebruik te maken van data van de CBS enquêtes 'gezondheidsenquête' (GE) en 'leefsituatie-onderzoek' (LSO). Deze gegevensbestanden, waaraan veel minder methodische bezwaren kleven, lijken door hun omvang en inhoud bruikbaar om een eerste zicht op risikopopulaties in de Nederlandse werkende bevolking te krijgen.

Het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO is door het Directoraat-Generaal van de Arbeid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verzocht een dergelijke analyse uit te voeren op het gegevensbestand van een drietal in aanmerking komende Gezondheidsenquêtes. In het onderstaande wordt deze analyse beschreven.

Het rapport is als volgt ingedeeld. In hoofdstuk 2 zullen de vraagstelling, methode en analyse-opzet worden beschreven. In hoofdstuk 3 zullen de resultaten van het onderzoek worden beschreven. Hoofdstuk 4 bevat een discussie van de resultaten. Hoofdstuk 5 tenslotte bevat de samenvatting, conclusies en aanbevelingen.

2 VRAAGSTELLING EN METHODE

2.1 Doel en vraagstelling van de analyse

Het doel van de analyse is een beschrijving te geven van de verdeling van de prevalentie van rugklachten over de werkende Nederlandse beroepsbevolking.

De vraagstelling van de analyse luidt:

"Welke bedrijfstakken/klassen cq beroepstakken/klassen gaan samen met een relatief hoge prevalentie van rugklachten?"

2.2 Methode

Om een overzicht te krijgen van de hoogte van de rugklachten- prevalentie in naar aard van het werk verschillende werknemerspopulaties, dient men van een (liefst zo omvangrijk en heterogeen mogelijke) werknemerspopulatie op individueel nivo gegevens te hebben over:

- de prevalentie van rugklachten;
- de aard van het werk; en
- potentieel 'medebepalende' factoren, zoals leeftijd en geslacht.

Met de Gezondheidsenquête (GE) van het CBS wordt onder andere informatie verzameld over bovengenoemde gegevens; het betreffende databestand is daarom in principe voor deze analyse te gebruiken. Hieronder zal nader worden ingegaan op de aard van de Gezondheidsenquête en de voor deze analyse gebruikte onderdelen daarvan.

2.2.1 De Gezondheidsenquête (GE) van het CBS

De GE is een sinds 1981 jaarlijks uitgevoerde enquête bij een aselechte steekproef van 10.000 personen uit de Nederlandse thuiswonende bevolking. Uit een analyse van representativiteit en non-respons (Sonsbeek & Stronkhorst, 1983) is gebleken dat de responssteekproef voor een groot aantal achtergrond-kenmerken een goede en redelijk nauwkeurige afspiegeling is van de Nederlandse bevolking.

De GE is ontwikkeld om inzicht te krijgen in de gezondheid en medische consumptie van de Nederlandse bevolking en de ontwikkelingen daarvan in de loop der tijd.

De enquête bestaat uit drie delen. Het eerste deel, vragenlijst A, bevat algemene vragen over: leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, plaats in het huishouden en de huisarts. Het tweede deel, vragenlijst B (voor personen ouder dan 16 jaar) en vragenlijst C (voor personen jonger dan 16 jaar), bevat vooral vragen over de medische consumptie (huisarts, geraadpleegde specialisten, tandarts, medicijngebruik, ziekenhuiservaring, soort ziektekostenverzekering), maar ook vragen over beroep, bedrijfsverzuim, opleiding en inkomen. Het derde deel, vragenlijst D, is een vragenlijst naar de ervaren gezondheidstoestand (Vragenlijst voor Onderzoek naar Ervaren Gezondheidstoestand, de 'VOEG-lijst'). Een volledige versie van de GE is opgenomen als bijlage I.

2.2.2 Gebruikte onderdelen van de GE

De GE bevatte in de jaren 1983-'84-'85 steeds dezelfde vraag naar rugklachten. Daarnaast werden gedurende deze drie jaren ook dezelfde vragen gesteld naar beroep en bedrijf, werkverzuim en reden van werkverzuim. Samenvoeging van de enquêtes uit '83-'85 leverde een bestand van c.a. 30.000 respondenten op, waarvan ongeveer een derde beroepsmatig werkzaam was. Deze groep van ca 10000 respondenten vormt de steekproef waarop de analyses zijn uitgevoerd. In hoofdstuk 3 zal deze nader worden beschreven.

2.2.3 Betrokken variabelen

De in de analyse betrokken variabelen betreffen enerzijds vragen naar rugproblematiek en anderzijds vragen naar het beroep en het bedrijf. Daarnaast zijn leeftijd en geslacht in de analyse betrokken.

a. Rugproblematiek

De GE biedt de mogelijkheid om rugproblematiek te operationaliseren aan de hand van vragen naar:

- (1) het nogal eens hebben van rugpijn,
- (2) het verzuim ten gevolge van rugklachten en
- (3) het langdurig last hebben van rugaandoeningen.

ad (1)

Uit de literatuur blijkt dat het vragen naar het hebben van rugklachten een veel toegepaste wijze van operationaliseren van het begrip 'rugproblematiek' is (Hildebrandt 1988). De preciese vraagstelling kan echter sterk verschillen per onderzoek. De vraag naar rugklachten in de GE luidt:

"Heeft U nogal eens last van rugpijn".

Deze vraag is onderdeel van de "VOEG-lijst", een vragenlijst naar ervaren gezondheidsklachten van psychosomatische aard (Dirken, 1969), welke in zijn geheel in de GE is opgenomen.

ad (2)

Het verzuim ten gevolge van rugklachten vormt een tweede operationalisatie van het begrip 'rugproblematiek' die de GE biedt. De verzuimgegevens komen uit de antwoorden op de vragen:

"Heeft (O.P.) gedurende de afgelopen 2 maanden, dus sinds ... wegens ziekte, ongeval of andere reden het werk of de school verzuimd?

Zo ja, hoe vaak? Wat was de reden?"

(O.P. staat hierbij voor ondervraagde persoon).

Met deze verzuimgegevens is een zeker inzicht te krijgen in de ernst en maatschappelijke gevolgen van rugklachten.

ad (3)

Als derde operationalisatie van rugklachten kan gebruik worden gemaakt van de vraag in de GE naar het langdurig (meer dan drie maanden) last hebben van rugklachten. Deze vraag luidt:

"Heeft (O.P.) last van een langdurige ziekte of handicap, of van de gevolgen van een ongeluk zoals op de kaart genoemd?"

Op deze kaart staat te midden van vele aandoeningen ook 'rugaandoeningen van hardnekkige aard, hernia'.

Deze operationalisatie van rugklachten geeft een zeker inzicht in het voorkomen van chronische invaliderende rugklachten.

b. Het bedrijf of beroep.

De GE bevatte in de jaren 1983-'84-'85 steeds dezelfde vragen naar de werksituatie van de respondenten, gericht op personen met een betaalde werkkring. Deze vragen waren:

"Wat is/was of doet/deed (O.P.) precies in het werk?"

"In wat voor bedrijf/zaak/instelling werkt/werkte O.P.?"

De antwoorden op deze vragen zijn ingedeeld volgens de tweecijferige code van het CBS. Hierdoor is het mogelijk een indeling naar beroepstak/klasse resp. bedrijfstak/klasse te maken. Het ééncijferig nivo (eerste cijfer) betreft de indeling in takken. De beroepen zijn ingedeeld in 8 en de bedrijven in 9 verschillende takken. Elke tak is op het twee-cijferige nivo (tweede cijfer) ingedeeld in meerdere klassen. In totaal worden door het CBS 55 bedrijfsklassen en 85 beroepsklassen onderscheiden (zie bijlage 2).

c. Leeftijd en geslacht

De GE bevat enkele vragen die voor de onderhavige analyse van belang zijn, namelijk vragen naar de leeftijd en het geslacht van de respondenten. Deze factoren zijn van belang omdat bekend is dat zij met rugproblematiek kunnen samenhangen (Hildebrandt 1988) en verwacht kan worden dat zij ongelijk over de diverse bedrijfs- cq beroepstakken/klassen verdeeld zullen zijn, waardoor zij de te maken vergelijkingen van prevalentiecijfers van rugproblematiek tussen de diverse beroeps- en bedrijfspcategoriën kunnen vertekenen.

2.3 Analyse opzet

In de analyse is nagegaan welke bedrijfs- cq beroepstakken/klassen zich door een relatief hoge prevalentie van rugproblematiek kenmerken. De analyse is dus in de eerste plaats beschrijvend van aard. Aangezien echter aan de vraagstelling de hypothese ten grondslag ligt dat bepaalde (niet vooraf te identificeren) bedrijfs- of beroepscategoriën een relatief hoge prevalentie van rugklachten zullen hebben vanwege een relatief hoge belasting van de rug (ook niet vooraf vast te stellen), is getoetst in hoeverre het bestaan van een dergelijke relatie al dan niet verworpen zou moeten worden op grond van de geanalyseerde data.

Bij de verwerking van de gegevens is gebruik gemaakt van het statistisch pakket SPSS-X. Bij het toetsen van een samenhang tussen twee nominale variabelen is gebruik gemaakt van de chi-kwadraat toets. Bij het toetsen van het verschil tussen twee interval/ratio variabelen van een T-toets. Om een indruk te krijgen welke beroeps- en bedrijfsgroepen zich qua hoogte van prevalentie van rugklach-

ten statistisch significant onderscheiden van het steekproef-gemiddelde, is gebruik gemaakt van een log-lineair analyse-model ("logit-analyse") waarin de relatie tussen rugklachten en beroep/bedrijf geanalyseerd is met inachtneming van de invloed van doorkruisende variabelen als leeftijd. In bijlage 3 is deze analyse nader beschreven. De analyse is steeds uitgevoerd op het gehele bestand, met achtereenvolgens beroepstakken, bedrijfstakken, beroepsklassen en bedrijfsklassen als indelingscriterium voor de werkende beroepsbevolking. In de tabellen is steeds aangegeven wanneer de kans op rugklachten in een bepaalde tak of klasse ten opzichte van de kans geen rugklachten te hebben significant kleiner of groter was dan verwacht mocht worden op grond van het geformuleerde model. Hierbij is steeds de mogelijk doorkruisende invloed van de variabele leeftijd in acht genomen. Gezien het explorerende karakter van deze analyse is een significantie-nivo van $p < 0.10$ geaccepteerd.

Om dit rapport zo leesbaar mogelijk te doen zijn, zijn resultaten van de analyses zoveel mogelijk grafisch weergegeven. De lezer die in de exakte cijfers is geïnteresseerd, wordt verwezen naar bijlage 5, waar deze figuren in tabelvorm cijfermatig zijn weergegeven.

3 RESULTATEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de analyse worden besproken. De analyse bestaat uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel heeft betrekking op een beschrijving van de totale steekproef (paragraaf 3.2 - 3.6).

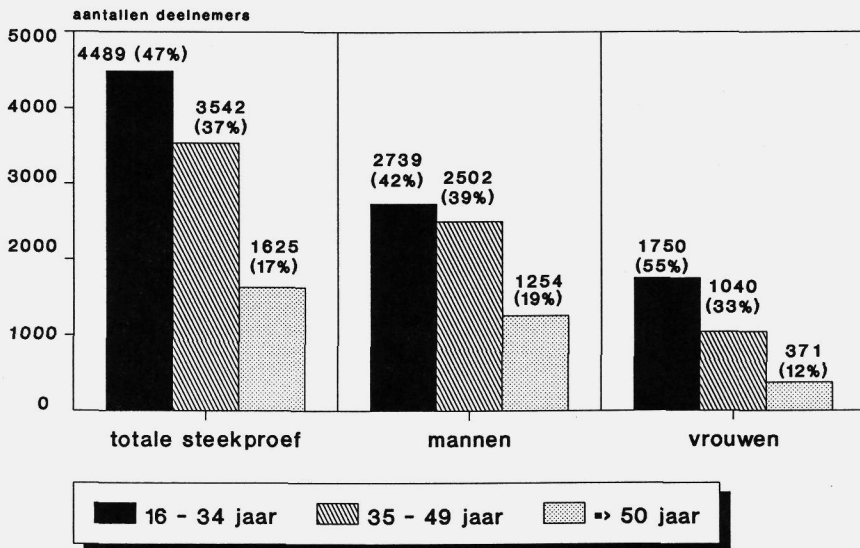
Het tweede en derde deel heeft betrekking op de rugproblematiek in de beroeps- en bedrijfstakken en op de rugproblematiek in de beroeps- en bedrijfsklassen. (paragraaf 3.7 en 3.8).

3.2 Leeftijds- en geslachtsverdeling van de steekproef

Het totaal aantal mensen in de steekproef bedraagt 9656; hiervan is 67,3% (n = 6495) van het mannelijke en 32,7% (n = 3161) van het vrouwelijke geslacht. De gemiddelde leeftijd van de totale steekproef bedraagt 37 jaar, mannen zijn gemiddeld vier jaar ouder dan vrouwen (38 jaar versus 34 jaar).

In figuur 3.1 is een nadere verdeling van de steekproef in drie leeftijdscategorieën en weergegeven.

Figuur 3.1 De verdeling van de steekproef over drie leeftijdscategorieën (aantallen, tussen haakjes percentages) voor de gehele steekproef en mannen en vrouwen afzonderlijk

Uit figuur 3.1 blijkt dat er relatief veel personen uit de leeftijdscategorieën 16-34 jaar in de steekproef zitten. Vooral bij de vrouwelijke steekproef is dit aantal percentueel gezien hoog (55%). Dit komt goed overeen met de Nederlandse werkzame bevolking (CBS arbeidskrachtentelling 1984, zie bijlage 4).

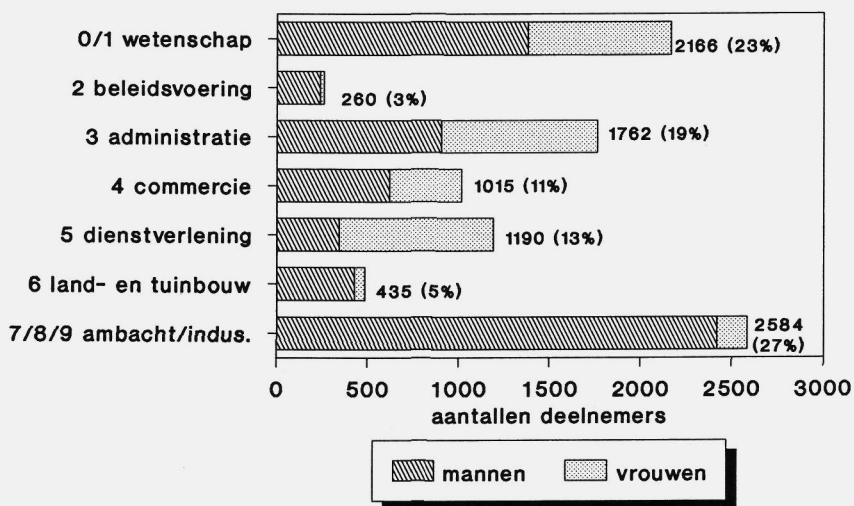
3.3 Verdeling van de steekproef over de bedrijfs- en beroepstakken en -klassen.

De verdeling van de steekproef over de verschillende beroeps- en bedrijfstakken is weergegeven in de hieronderstaande figuren, uitgesplitst naar mannen en vrouwen.

3.3.1 Beroepstakken

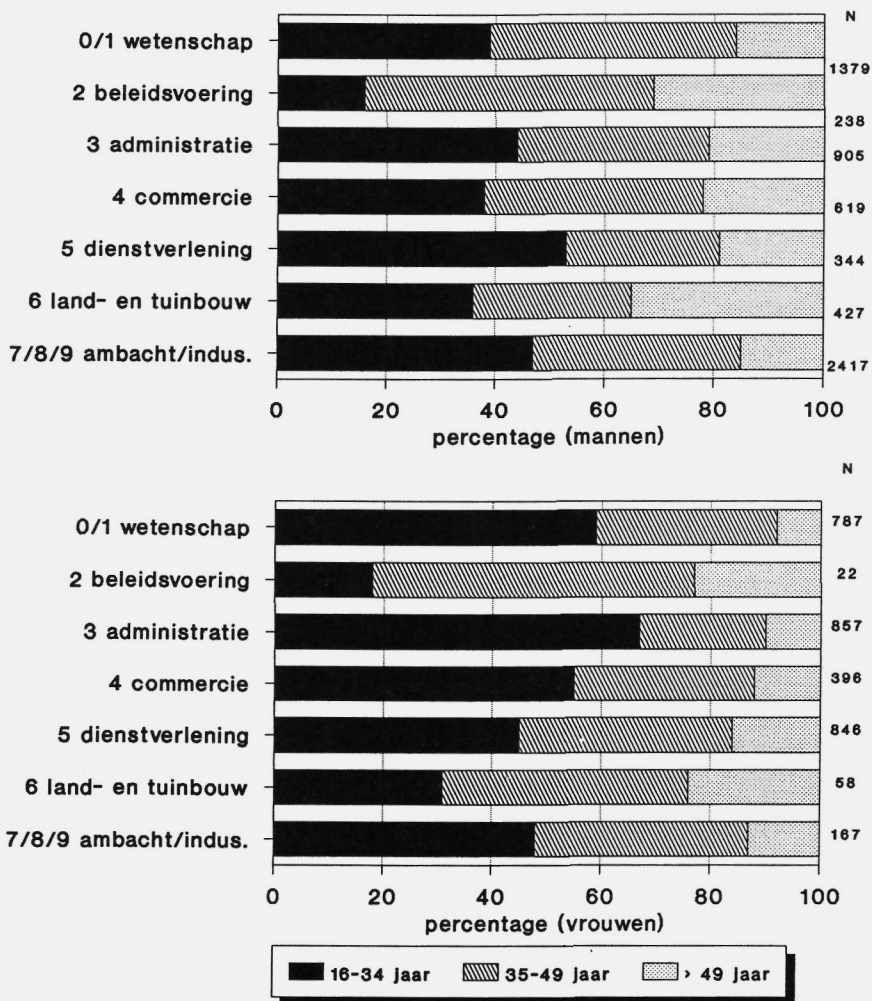
Figuur 3.2 geeft de verdeling van de steekproef over de diverse beroepstakken voor mannen en vrouwen.

Figuur 3.2 De steekproefverdeling over de zeven onderscheiden beroepstakken van mannen en vrouwen afzonderlijk (aantallen, tussen haakjes percentages).

De meeste beroepstakken blijken in ruime mate in de steekproef vertegenwoordigd te zijn. Alleen beroepstak 2 (beleidsvoerende functies) blijkt relatief slecht in de steekproef vertegenwoordigd te zijn. Het aandeel van mannen en vrouwen in de diverse beroepstakken wisselt sterk. In de beroepstak 5 (dienst- verlenende functies) zijn de vrouwen duidelijk in de meerderheid, in de beroepstakken 2 (beleidsvoerende functies), 6 (agrarische functies) en 7/8/9 (ambachts-, industrie- en transportfuncties) vormen de mannen het grootste deel van de steekproef. De verdeling van de steekproef per geslacht over de beroepstakken, uitgesplitst naar leeftijd, is te zien in figuur 3.3.

Figuur 3.3 De leeftijdsverdeling in drie categorieën van de steekproef voor mannen en vrouwen afzonderlijk voor de zeven onderscheiden beroepstakken; percentages

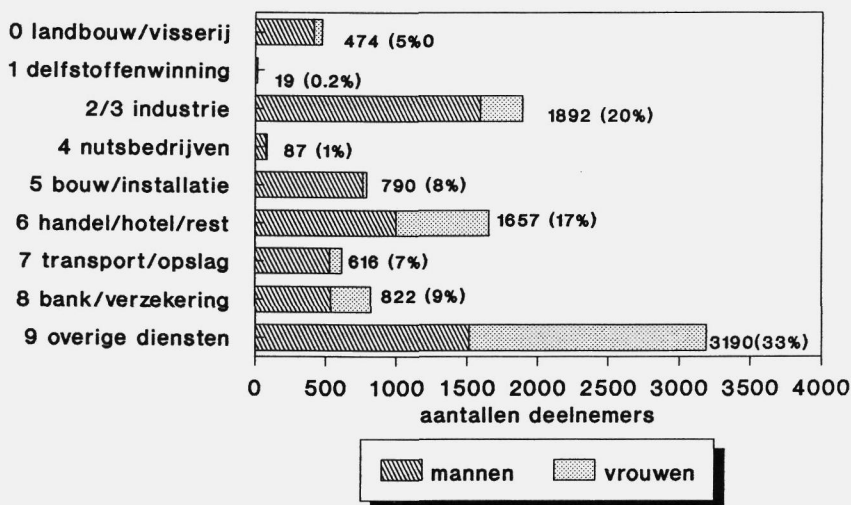

De leeftijdsverdeling in de diverse beroepstakken blijkt nogal uiteen te lopen, terwijl ook tussen mannen en vrouwen verschillen zijn te constateren. Met name in de beleidsvoerende functies (beroepstak 2) blijken jongeren relatief (dat wil zeggen ten opzichte van het gemiddelde van de totale steekproef bij mannen en vrouwen) ondervertegenwoordigd. In de meeste beroepstakken zijn de vrouwen in de leeftijdscategorie 16-35 jaar beter vertegenwoordigd dan de mannen; een uitzondering vormen de dienstverlenende functies (beroepstak 5) en agrarische functies (beroepstak 6).

3.3.2 Bedrijfstakken

De verdeling van de steekproef over de negen bedrijfstakken is weergegeven in figuur 3.4.

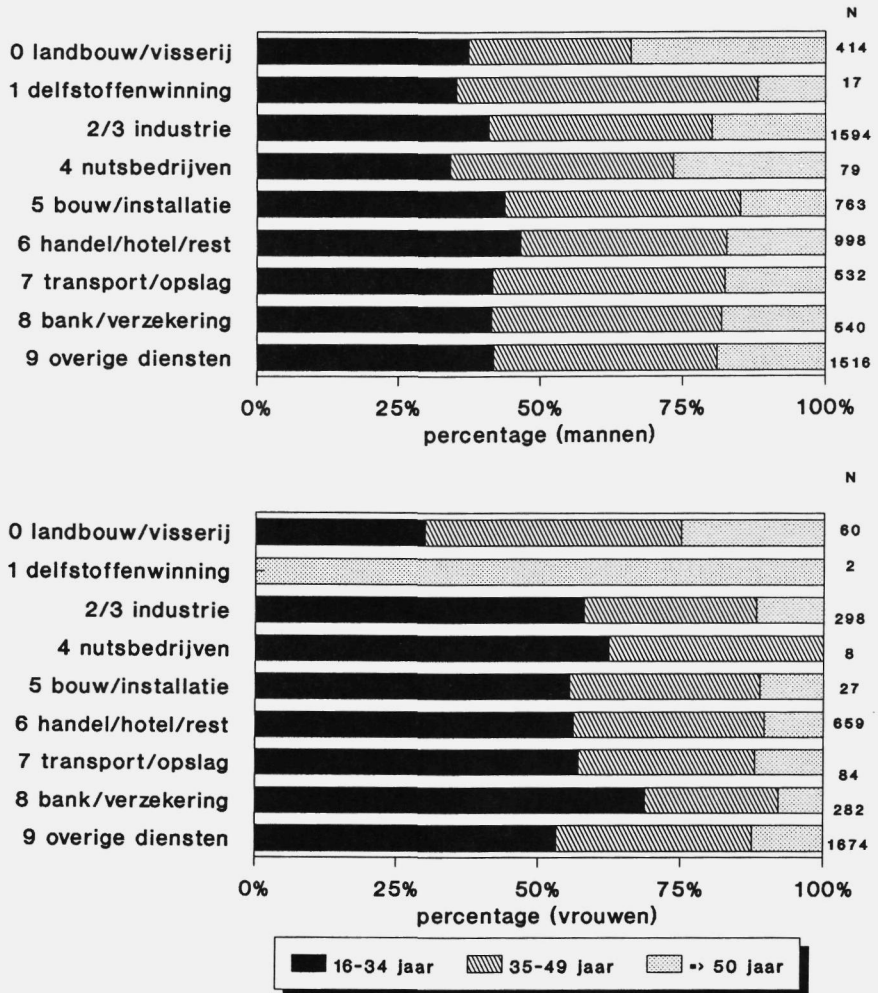
Figuur 3.4 De steekproefverdeling over de negen onderscheiden bedrijfstakken van mannen en vrouwen afzonderlijk (aantallen, tussen haakjes percentages).

Twee bedrijfstakken blijken nauwelijks in de steekproef vertegenwoordigd te zijn: bedrijfstak 1 (delfstoffenwinning) en bedrijfstak 4 (openbare nutsbedrijven). De verschillen tussen de diverse bedrijfstakken in de verhouding mannen-vrouwen zijn nog uitgesprokener dan bij de beroepstakken (figuur 3.2). De vrouwen zijn alleen goed vertegenwoordigd in bedrijfstak 9 (overige dienstverlening) en - in mindere mate - ook in bedrijfstak 6 (handel, hotel, restaurant-wezen e.a.). In de overige bedrijfstakken domineren de mannen.

Figuur 3.5 geeft de leeftijdsverdeling van de mannelijke en vrouwelijke steekproef per bedrijfstak.

Figuur 3.5 De leeftijdsverdeling in drie categorieën van de steekproef voor mannen en vrouwen afzonderlijk voor de negen onderscheiden bedrijfstakken; percentages

Uit figuur 3.5 blijkt dat ook bij de bedrijfstakken de leeftijdsverdeling uiteenloopt en bij mannen en vrouwen verschillend is. Met name bedrijfstak 1 onderscheidt zich nogal van de andere takken; deze bedrijfstak bevat echter een zeer klein aantal respondenten (zie figuur 3.4) en zal verder buiten beschouwing worden gelaten. Ten opzichte van de betreffende gemiddelden is zowel bij de mannen als de vrouwen de bedrijfstak 0 (landbouw en visserij) relatief meer in de leeftijdscategorie >50 jaar vertegenwoordigd. Bij de vrouwen blijkt de leeftijdscategorie 16-34 jaar relatief oververtegenwoordigd te zijn in de bedrijfsklasse 8 (bank- en verzekeringswezen, zakelijke dienstverlening). Ook bij de bedrijfstakken zijn de vrouwen in de meeste beroepstakken in de leeftijdscategorie 16-34 jaar beter vertegenwoordigd dan de mannen; een uitzondering vormt de landbouw en visserij (bedrijfstak 0).

3.3.3 Beroeps- en bedrijfsklassen

Bij onderverdeling van de hierboven besproken bedrijfs- en beroepstakken in klassen blijkt dat veel klassen nauwelijks in de steekproef vertegenwoordigd zijn. Daarom wordt hieronder (tabel 3.1) volstaan met een opsomming van de beroeps- en bedrijfsklassen die nog redelijk in de steekproef vertegenwoordigd zijn. Als ondergrens is gekozen voor 100 personen per categorie, zodat de groepen in principe nog groot genoeg zouden zijn om een verdere opsplitsing naar geslacht en leeftijd mogelijk te maken.

Tabel 3.1 Verdeling van de steekproef over de verschillende beroeps- en bedrijfsklassen; in de tabel staan alleen de klassen waarin 100 of meer personen zitten; percentages van het totaal aantal respondenten in de steekproef; tussen haakjes de aantallen

	% (aantal)
<u>beroepsklassen</u>	
02/03 architecten, ingenieurs en verwante technici, tekenaars	4,2 (405)
06/07 genees- en tandheelkundigen, dierenartsen, verpleegkundigen en verwante vakspecialisten	5,0 (476)
08 statistici, wiskundigen, systeemanalysten e.v.f.	1,1 (100)
13 leerkrachten en praktijkinstructeurs aan scholen	5,6 (544)
19 wetenschappelijke e.a. vakspecialisten n.e.g.	2,8 (267)
32 secretaresses, typisten, ponstypisten e.d.	2,3 (218)
33 boekhouders, kassiers e.v.f.	4,6 (445)
39 administratieve functies e.d.	9,4 (885)
43 zelfstandige winkeliers	1,5 (140)
48 winkelbedienden e.a. verkopers	5,5 (524)
53 koks, kelners, buffetbedienden e.d.	2,1 (199)
54 huishoudelijk en verzorgend personeel	4,4 (412)
55 huisbewaarders, schoonmaakpersoneel	2,8 (261)
58 brandweer-, politiepersoneel, bewakers e.d.	1,2 (110)
61 zelfstandige land- en tuinbouwers	2,4 (226)
62 agrarische arbeiders	2,5 (235)
70 toezichthoudend- leidinggevend productie personeel	1,8 (170)
77 voedingsmiddelen- en drankenbereiders	1,2 (114)
84 machinebankwerkers, -monteurs, instrumentmakers, samenstellers en reparateurs van machines en apparaten	3,4 (325)
85 electromonteurs, samenstellers en reparateurs van elektrische apparaten	2,0 (186)

Tabel 3.1 - vervolg -

	% (aantal)
87 loodgieters, pijpfitters, lassers, plaat en constructiewerkers	2,1 (211)
95 metselaars, timmerlieden e.a. bouwvakarbeiders	3,7 (350)
97 laders, lossers, inpakkers, grondwerk-, kraanmachinisten e.d.	2,7 (252)
98 chauffeurs, matrozen, treinbestuurders e.v.f.	4,4 (416)
bedrijfsklassen	
20/21 voedings- en genotmiddelenindustrie	3,0 (291)
27 grafische industrie, uitgeverijen	1,9 (182)
29 chemische industrie	1,6 (148)
34 metaalproduktenindustrie	1,9 (180)
35 machine-industrie	1,7 (160)
36 electrotechnische industrie	2,3 (224)
39 overige industrie	1,3 (123)
61/62 groothandel	5,3 (502)
65/66 detailhandel	9,0 (862)
67 hotels, restaurants, cafe's e.d.	1,8 (176)
68 reparatiebedrijven voor gebruiksgoederen	1,2 (117)
72 wegvervoer	2,4 (229)
77 communicatiebedrijven	1,8 (170)
81 bankwezen	2,4 (233)
82 verzekeringswezen	1,3 (120)
84 zakelijke dienstverlening	4,3 (407)
90 openbaar bestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering	7,6 (726)
92 onderwijs	8,0 (759)
93 gezondheids- en veterinaire diensten	6,8 (651)
94 maatschappelijke dienstverlening	5,4 (518)
95 sociaal-culturele instellingen	1,6 (152)
98 overige dienstverlenende bedrijven	2,1 (201)

3.4 Omvang van de rugproblematiek in de totale steekproef.

In tabel 3.2 staan de prevalentiecijfers van de verschillende operationalisaties van rugproblematiek. Rugklachten staat hierbij voor het 'nogal eens last hebben van rugpijn', rugverzuim staat voor 'het in de afgelopen twee maanden verzuimd hebben t.g.v. rugklachten' en rugaandoeningen heeft betrekking op het 'langdurig (> 3 maanden) last hebben van hardnekkige rugaandoeningen'.

Tabel 3.2 De prevalenties van de verschillende operationalisaties van rugproblematiek in de totale steekproef; percentages.

	percentage (aantal)
rugklachten	26,5 (2342)
rugverzuim	1,6 (155)
rugaandoening	4,4 (411)

Het blijkt dat ruim een kwart van de steekproef nogal eens last heeft van rugklachten. Omdat bekend is dat perioden van rugklachten over het algemeen kortdurend van aard zijn, is te verwachten dat deze klachten slechts bij een klein deel van deze groep tot verzuim door rugklachten gedurende de afgelopen twee maanden geleid: inderdaad geeft slechts 2% van de respondenten aan gedurende de afgelopen twee maanden wegens rugklachten verzuimd te hebben. Een wat grotere groep (4%) geeft aan langdurige aandoeningen van de rug te hebben. De percentages van rugverzuim en -aandoeningen zijn erg klein. Bij verdere opsplitsing van de steekproef naar bijvoorbeeld bedrijfs- en beroepsklassen zal dit tot zeer kleine aantallen leiden. Daarom zullen deze twee operationalisaties van rugproblematiek niet in de verdere analyse worden betrokken.

3.5 Invloed van geslacht en leeftijd

In deze paragraaf zal worden nagegaan in hoeverre geslacht en leeftijd in de steekproef samenhangen met het optreden van rugklachten en - wanneer dit het geval is - deze dus in de verdere analyses moeten worden betrokken (zie hoofdstuk 2).

3.5.1 Geslacht

Tabel 3.3 geeft de prevalentie van rugklachten in de mannelijke en vrouwelijke steekproef afzonderlijk.

Tabel 3.3 De prevalenties van rugklachten in de totale steekproef bij mannen en vrouwen; percentages.

	percentage rugklachten ¹
mannen	25,3
vrouwen	28,9
totaal	26,5

¹ verschil tussen mannen en vrouwen significant $p < 0.05$

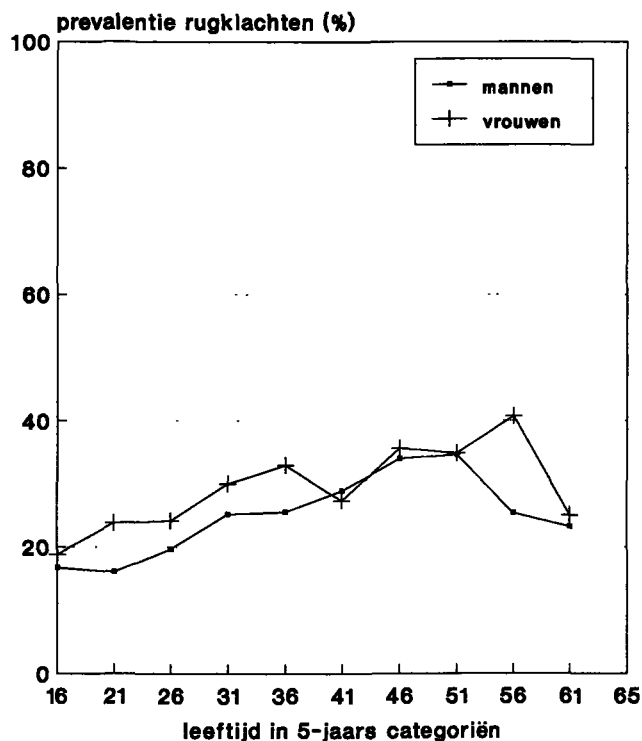
Uit tabel 3.3 blijkt dat mannen iets vaker aangegeven rugklachten te hebben dan vrouwen. Het verschil is significant, maar niet erg groot (3.5%).

3.5.2 Leeftijd

Het blijkt dat de groep personen met rugklachten gemiddeld ouder is dan de groep zonder rugklachten (39 jaar versus 36 jaar). Dit verschil is ook aanwezig bij mannen (40 jaar versus 37 jaar) en vrouwen (36 jaar versus 33 jaar) afzonderlijk.

Hoe de prevalentie van rugklachten is verdeeld over de verschillende leeftijdscategorieën in de mannelijke en vrouwelijke steekproef, is weergegeven in figuur 3.6.

Figuur 3.6 De prevalentie van rugklachten over de verschillende leeftijdscategorieën in de totale steekproef voor mannen en vrouwen afzonderlijk.

Zowel bij mannen als vrouwen zien we een toenemende prevalentie bij toenemende leeftijd. Bij de mannen neemt de prevalentie na het 55e jaar af, terwijl bij de vrouwen de hoogste prevalentie in de leeftijdscategorie 41-45 jaar wordt gevonden, waarna een meer grillig verloop volgt. In hoofdstuk 4 zal op dit verloop nog worden teruggekomen.

3.6 Tussentijdse samenvatting en konklusie

De steekproef omvat een totaal van 9656 personen; hiervan is 67,3% ($n = 6495$) van het mannelijke en 32,7% ($n = 3161$) van het vrouwelijke geslacht. De gemiddelde leeftijd van de totale steekproef bedraagt 37 jaar; de mannen zijn wat ouder dan de vrouwen. Deze gegevens komen goed overeen met de CBS arbeidskrachtentelling, zodat de steekproef op deze punten representatief geacht mag worden voor de Nederlandse werkende beroepsbevolking.

De meeste beroepstakken blijken in ruime mate in de steekproef vertegenwoordigd te zijn. Bij alle beroepstakken is de verdeling over mannen en vrouwen sterk verschillend. De leeftijdsverdeling in de diverse beroepstakken blijkt eveneens nogal uiteen te lopen, terwijl dienaangaande ook tussen mannen en vrouwen verschillen zijn te constateren. Wat betreft de bedrijfstakken, blijken twee bedrijfstakken slechts in geringe mate in de steekproef vertegenwoordigd te zijn: bedrijfstak 1 (delfstoffenwinning) en bedrijfstak 4 (openbare nutsbedrijven). Ook bij de bedrijfstakken is de verdeling over mannen en vrouwen verschillend, loopt de leeftijdsverdeling uiteen en is de leeftijdsverdeling bij mannen en vrouwen verschillend.

Bij onderverdeling van de hierboven besproken bedrijfs- en beroepstakken in klassen blijkt dat veel klassen nauwelijks in de steekproef vertegenwoordigd zijn. In totaal zijn 24 beroepsklassen en 22 bedrijfsklassen in redelijke omvang (minimaal 100 respondenten) in de steekproef vertegenwoordigd.

De geslachtsverdeling blijkt sterk tussen de diverse takken en klassen te verschillen; sommige takken en klassen bestaan vrijwel geheel uit mannen of vrouwen. Ook de leeftijdsverdeling kan sterk verschillen tussen de diverse takken en klassen.

Van de totale steekproef heeft 26,5 % rugklachten. Vrouwen hebben iets meer last van rugklachten. Bij slechts een gering deel van de groep personen met rugklachten hebben deze rugklachten ook geleid tot verzuim gedurende de afgelopen twee maanden. Een eveneens gering deel van de respondenten geeft aan langdurig last van rugaandoeningen te hebben.

De groep personen met rugklachten is gemiddeld ouder dan de groep zonder rugklachten. Bij toenemende leeftijd neemt de prevalentie van rugproblematiek toe.

Met het oog op de verdere analyse, kan uit deze bevindingen het volgende gekonkludeerd worden:

- De meeste beroeps- en bedrijfstakken zijn goed in de steekproef vertegenwoordigd, met uitzondering van bedrijfstak 1 (delfstoffenwinning) en bedrijfstak 4 (openbare nutsbedrijven), die dan ook verder buiten beschouwing zullen blijven. Hoewel veel bedrijfs- en beroepsklassen onvoldoende in de steekproef vertegenwoordigd zijn, kunnen toch in totaal 24 beroepsklassen en 22 bedrijfsklassen van redelijke omvang (minimaal 100 respondenten) worden onderscheiden.
- Het aantal personen met verzuim wegens rugproblematiek of met langdurige rugaandoeningen in de steekproef is erg gering; deze twee maten zullen daarom niet verder in de analyses worden betrokken.
- Leeftijd en geslacht blijken met de rugklachten samen te hangen en tevens ongelijk over de diverse bedrijfs- en beroepstakken/klassen verdeeld te zijn, zodat in de komende analyses met een mogelijk vertekende invloed van deze factoren rekening moet worden gehouden. Gezien de (soms) sterke samenhang tussen geslacht en sommige bedrijfs- of beroepstakken/klassen, zullen de verdere analyses steeds voor mannen en vrouwen gescheiden worden uitgevoerd. Bij het analyseren van de samenhang tussen rugklachten en de bedrijfs- en beroepstak/klasse zullen steeds de leeftijdsverschillen tussen de diverse groepen worden betrokken.

3.7 Prevalentie van rugklachten in de beroeps- en bedrijfstakken

In deze paragraaf zal worden nagegaan welke beroeps- (3.7.1) en bedrijfstakken (3.7.2) zich kenmerken door een relatief hoge prevalentie van rugklachten ten opzichte van de gehele steekproef werkenden.

De analyses zullen gescheiden voor mannen en vrouwen worden gepresenteerd. Steeds is aangegeven wanneer de kans op rugklachten in een bepaalde tak of klasse ten opzichte van de kans geen rugklachten te hebben significant kleiner of groter was dan verwacht mocht worden op grond van het geformuleerde model (zie 2.3). Hierbij is steeds de mogelijk versturende invloed van de variabele leeftijd in acht genomen. Alleen klassen met 100 respondenten of meer zijn in de analyses betrokken (zie paragraaf 3.3.3); door de uitgevoerde stratifikatie naar geslacht kunnen in de diverse strata echter aantallen onder de 100 respondenten voorkomen. Dit is geaccepteerd zolang het aantal niet onder de 50 zakt. In de figuren en de besprekingen van de figuren zullen afkortingen resp. korte omschrijvingen van de diverse takken en klassen worden gebruikt, terwijl tevens steeds het nummer van de betreffende tak of klasse zal worden aangegeven. Voor de volledige omschrijving raadplege men aan de hand van dit nummer tabel 3.2.

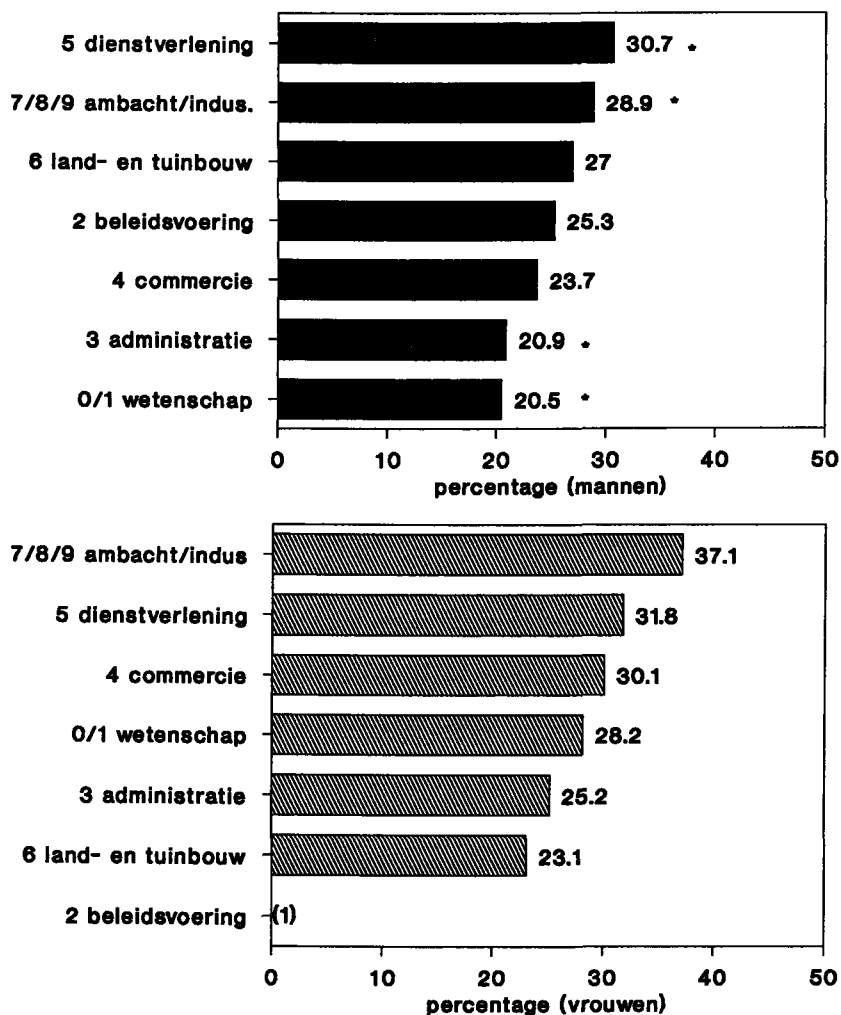
3.7.1 Beroepstakken

In figuur 3.7 staat de prevalentie van rugklachten in de diverse beroepstakken vermeld, afzonderlijk voor mannen en vrouwen.

Figuur 3.7 Prevalentie (%) van rugklachten in de zeven onderscheiden beroepstakken voor mannen en vrouwen

* prevalentie is significant ($p < .05$) hoger resp. lager dan verwacht (na inachtneming leeftijdsverschillen tussen de groepen)

(1) te weinig personen in deze tak aanwezig

Bij de mannelijke steekproef blijkt een samenhang van beroepstak aanwezig met rugklachten, waarbij beroepstak 5 (dienstverlenende functies) en 7/8/9 (ambachts-, industrie en transport) relatief hoge prevalenties van rugklachten hebben. Beroepstak 0/1 (wetenschap e.a. vakspecialisten) en 3 (administratieve functies) hebben juist relatief lage prevalenties.

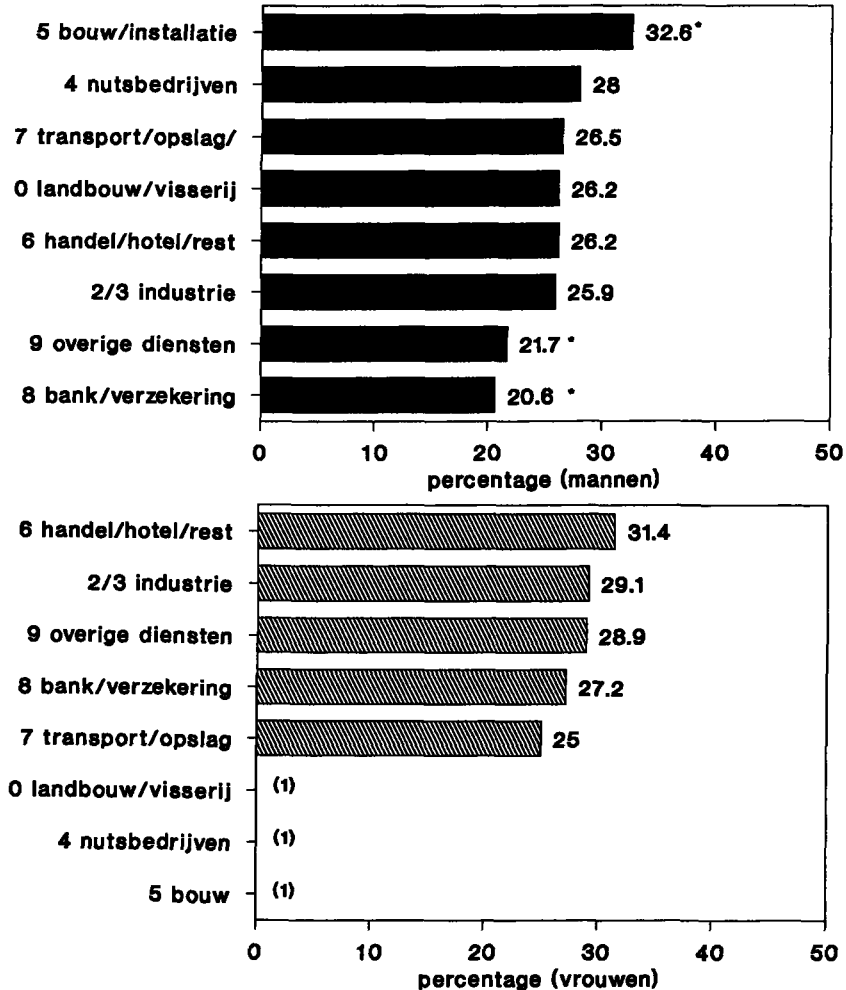
Bij de vrouwen is de prevalentie van rugklachten met name hoog in beroepstak 7/8/9 (ambachts-, industrie en transport), maar dit verschil met de andere takken is niet statistisch significant.

3.7.2 Bedrijfstakken

In figuur 3.8 staan de prevalenties rugklachten voor mannen en vrouwen in de diverse bedrijfstakken vermeld.

Figuur 3.8 Prevalentie (%) van rugklachten in de negen onderscheiden bedrijfstakken voor mannen en vrouwen

* prevalentie is significant ($p < .05$) hoger resp. lager dan verwacht (na inachtneming leeftijdsverschillen tussen de groepen)
(1) te weinig personen in deze tak aanwezig

Het blijkt dat bij de mannen de bedrijfsklasse 5 (bouwnijverheid en -installatie bedrijven) een relatief hoge prevalentie van rugklachten kent. Een relatief lage prevalentie zien we voor de bedrijfstak 9 (overige dienstverlening) en bedrijfstak 8 (bank- en verzekeringswezen). Bij de vrouwen blijkt geen statistisch significante relatie tussen rugklachten en bedrijfstak aanwezig.

3.7.3 Samenvatting

In deze paragraaf zijn gegevens geanalyseerd van alle zeven onderscheiden beroepstakken en negen bedrijfstakken, behalve de beroepstak 'dienstbeleidsvoering' en de bedrijfstakken 'landbouw en visserij', 'openbare nutsbedrijven' en 'bouw' bij de vrouwen, die niet verder zijn geanalyseerd vanwege het geringe aantal vrouwen in de steekproef dat onder deze takken viel.

Bij de mannelijke steekproef zijn beroepstakken met een relatief hoge prevalentie van rugklachten:

- dienstverlenende functies
- ambachts-, industrie- en transportfuncties

Beroepstakken met een lage prevalentie zijn:

- wetenschap e.a. vakspecialisten
- administratieve functies

Bij de vrouwen is de prevalentie van rugklachten met name hoog in de beroepstak ambacht, industrie en transport, maar niet statistisch significant.

De bedrijfstak met een relatief hoge prevalentie voor de mannen is:

- 5 (bouwnijverheid- en installatiebedrijven)

Bedrijfstakken met een relatief lage prevalentie zijn bij de mannen:

- 8 (bank- en verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening)
- 9 (overige dienstverlening)

Bij de vrouwen is geen statistisch significante relatie tussen rugklachten en bedrijfstak aantoonbaar.

3.8 **Prevalentie van rugklachten in beroeps- en bedrijfsklassen**

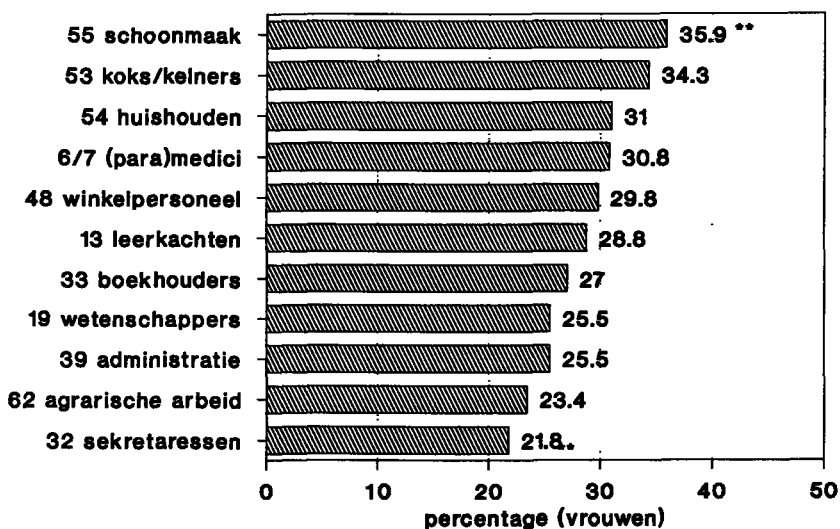
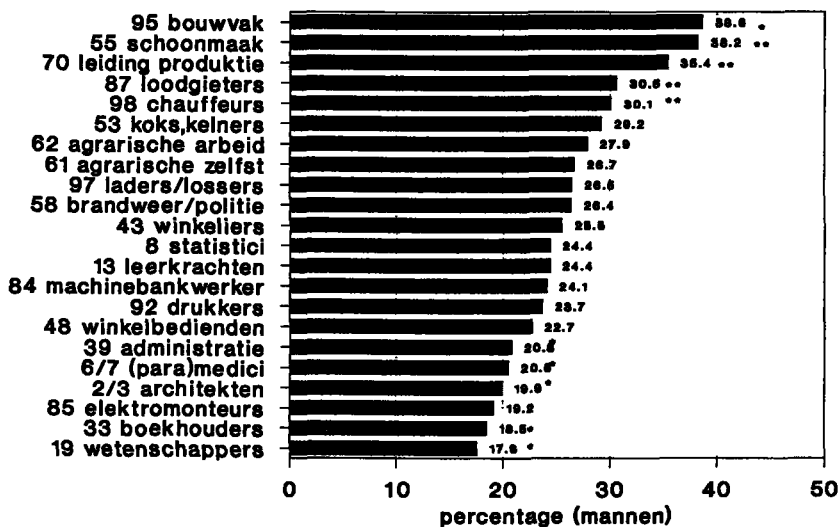
In deze paragraaf heeft de analyse betrekking op de prevalentie van rugklachten in de beroeps- en bedrijfsklassen.

3.8.1 Beroepsklassen

In figuur 3.9 zijn de prevalenties van rugklachten voor mannen en vrouwen in de 24 betrokken beroepsklassen weergegeven.

Figuur 3.9 Prevalentie (%) van rugklachten in de 24 betrokken beroepsklassen voor mannen en vrouwen

*/** prevalentie is significant (*: $p < 0.05$, **: $p < 0.10$) hoger resp. lager dan verwacht (na inachtneming leeftijdsverschillen tussen de groepen)

Uit figuur 3.9 blijkt dat bij de mannen enkele klassen aanwijsbaar zijn met een relatief hoge prevalentie van rugklachten. Dit betreft vooral beroepsklasse 95 (metselaars, timmerlieden e.a. bouwvakarbeiders) en beroepsklasse 55 (huisbewaarders en schoonmaakpersoneel). Daarnaast hebben beroepsklasse 70 (toezichthoudend en leidinggevend productie personeel), 87 (loodgieters, pijpfitters, lassers, plaatwerkers) en 98 (chauffeurs, matrozen en treinbestuurders) een relatief hoge klachtenprevalentie. De beroepsklassen 19 (wetenschappelijke vakspecialisten), 33 (boekhouders/kassiers), 2/3 (architekten/ingenieurs/tekenaars) en 39 (administratieve functies) kennen een relatief lage prevalentie.

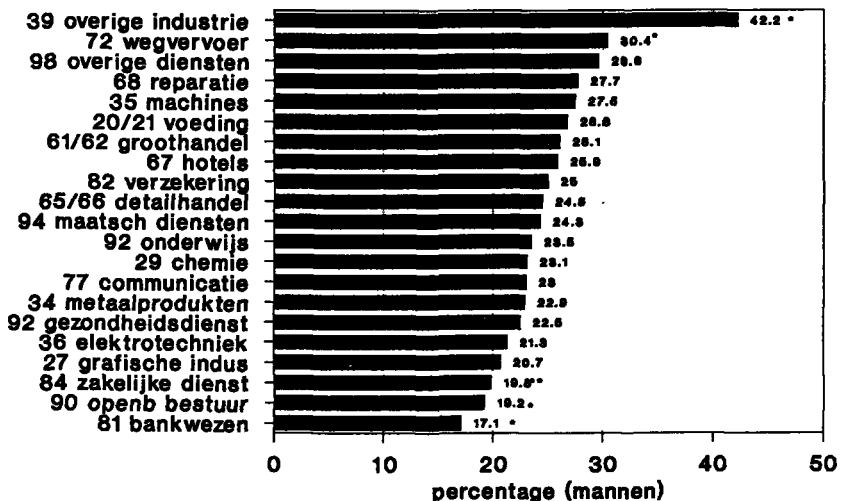
Bij de vrouwelijke steekproef is sprake van een relatief hoge prevalentie van klachten bij beroepsklasse 55 (huisbewaarders/schoonmaakpersoneel) en een relatief lage prevalentie bij beroepsklasse 32 (secrétaresse/typistes).

3.8.2 Bedrijfsklassen

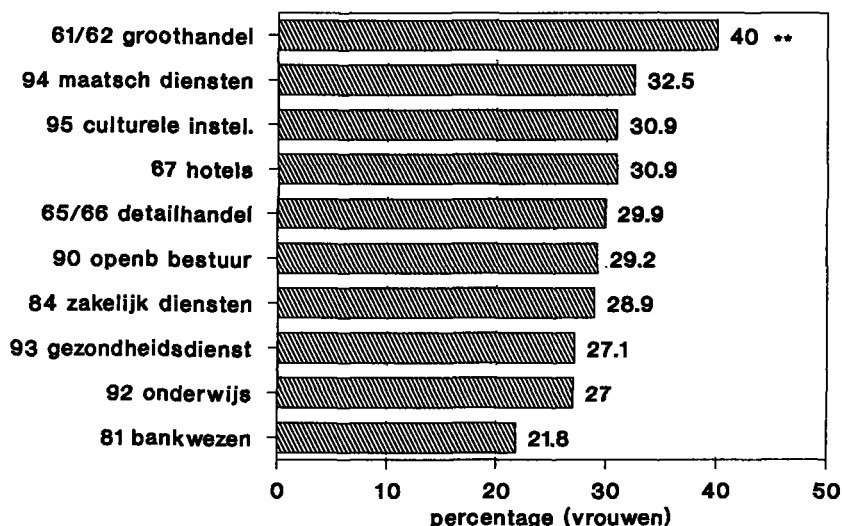
In deze paragraaf komen de prevalenties van rugklachten in de betrokken 22 bedrijfsklassen aan de orde. In figuur 3.10 zijn deze voor mannen en vrouwen weergegeven.

Figuur 3.10 Prevalentie (%) van rugklachten in de 22 betrokken bedrijfsklassen voor mannen en vrouwen

*/** prevalentie is significant (*: $p < .05$, **: $p < .10$) hoger resp. lager dan verwacht (na inachtneming leeftijdsverschillen tussen de groepen)

Figuur 3.10 -vervolg-

Uit figuur 3.10 blijkt bij de mannen een relatie aanwezig te zijn tussen bedrijfsklassen en rugklachten. Bedrijfsklasse 39 (overige industrie) en 72 (wegvervoer) kennen een relatief hoge prevalentie van rugklachten, bedrijfsklassen 81 (bankwezen), 84 (zakelijke dienstverlening) en 90 (openbaar bestuur en defensie) geven relatief lage prevalenties te zien. Bij de vrouwelijke steekproef is de samenhang tussen bedrijfsklasse en rugklachten minder duidelijk; alleen bij bedrijfsklasse 61 (groothandel) is de prevalentie van rugklachten aan de hoge kant.

3.8.3 Samenvatting

In deze paragraaf zijn gegevens geanalyseerd van de beroeps- en bedrijfsklassen die in voldoende mate in de steekproef vertegenwoordigd waren. Dit betrof bij de mannen 22 beroepsklassen en 21 bedrijfsklassen en bij de vrouwen 11 beroepsklassen en 10 bedrijfsklassen.

Beroepsklassen met een relatief hoge prevalentie van rugklachten zijn bij de mannelijke steekproef:

- bouwvakarbeiders
- huisbewaarders en schoonmaakpersoneel
- toezichthoudend en productie personeel
- loodgieters, pijpfitters, lassers, plaatwerkers
- chauffeurs, matrozen en treinbestuurders

De beroepsklassen met een relatief lage prevalentie in de mannelijke steekproef zijn:

- wetenschappelijke vakspecialisten
- boekhouders, kassiers e.d.
- architecten en ingenieurs
- administratieve functies

Bij de vrouwen is de prevalentie van rugklachten bij het schoonmaakpersoneel relatief hoog, en de prevalentie secretaresses/typistes relatief laag.

Bedrijfsklassen met een relatief hoge prevalentie van rug-klachten bij de mannelijke steekproef zijn:

- overige industrie
- wegvervoer

De bedrijfsklassen met een relatief lage prevalentie in de mannelijke steekproef zijn:

- bankwezen
- openbaar bestuur, defensie
- zakelijke dienstverlening

Bij de vrouwen is de prevalentie van rugklachten bij de groothandel aan de hoge kant.

4 DISCUSSIE

In hoofdstuk 1 is reeds aangegeven dat de analyse die in dit rapport is beschreven, gezien moet worden in het licht van een meerjarenstrategie van onderzoek omtrent de epidemiologie van werkgebonden rugproblematiek. Uiteindelijk doel daarvan is werk- en individugebonden factoren te identificeren die rugproblematiek mede bepalen. Een eerste stap in deze strategie vormt de identificatie van beroepen en bedrijven waar veel problematiek voorkomt. Vervolgens zal in die beroepen en/of bedrijven moeten worden nagegaan welke werkfactoren dit hoge risico precies veroorzaken. Pas in dat stadium wordt dit onderzoek echt relevant in het kader van preventie. Immers, de identificatie van beroepen en bedrijven geeft nog geen aanknopingspunten voor concrete preventieve maatregelen, terwijl dit wel het geval is wanneer specifieke werkzaamheden zijn geïdentificeerd, waarop preventie gericht kan worden. De waarde van deze analyse is dan ook vooral gelegen in het opvullen van een leemte in de basale kennis omtrent het voorkomen van rugproblematiek in de Nederlandse werkende beroepsbevolking: de verdeling van problematiek over de diverse beroeps- en bedrijfstakken/klassen.

Zoals reeds eerder aangestipt, kan men feitelijk pas echt over het identificeren van risikogroepen spreken wanneer men beschikt over gegevens van de meeste risikolopende groepen. Hoewel het aantal in deze analyse betrokken groepen (7 beroepstakken, 9 bedrijfstakken, 24 beroepsklassen, 22 bedrijfstakken) aanzienlijk is, moet tegelijkertijd gekonstateerd worden dat nog steeds gegevens over veel groepen ontbreken. Gezien de representativiteit van de steekproef voor de Nederlandse werkende bevolking, mag wel verondersteld worden dat in ieder geval de qua omvang meest belangrijke groepen in de analyse terecht zijn gekomen. Dat neemt echter niet weg dat het beeld dat is verkregen niet compleet is en verwacht mag worden dat nog (veel) meer risikogroepen naar voren zullen komen wanneer ook over de ontbrekende groepen gegevens aanwezig zouden zijn. Bovenstaande is vooral van belang voor de interpretatie van de resultaten van de analyse bij de vrouwen: deze nemen immers een minderheidspositie in op de arbeidsmarkt en zijn dus ook minder vertegenwoordigd in de steekproef dan de mannen. Het feit dat minder risikogroepen onder de vrouwen naar voren zijn gekomen, heeft dan ook alles te maken met het geringere aantal nog analyseerbare klassen bij de vrouwen en mag niet geïnterpreteerd worden als zouden vrouwen minder risico's lopen. In dit verband zij tevens opgemerkt dat huisvrouwen (de grootste 'beroepsgroep' onder de vrouwen) niet in de steekproef voorkomen omdat zij niet onder de noemer 'betaalde werkkring' vallen, waartoe de steekproef beperkt was.

Voor- en nadelen van het gebruik van de GE

Bij de interpretatie van de resultaten van deze analyse, lijkt het zinvol enige kanttekeningen te maken over het gegevensbestand dat voor deze analyse is gebruikt, de Gezondheidsenquête van het CBS. Het is goed voor ogen te houden dat dit gegevensbestand voor een geheel ander doel is opgebouwd (het volgen van gezondheid in het algemeen en medische consumptie in het bijzonder) dan waarvoor het hier is gebruikt. Dit heeft voor- en nadelen.

Een nadeel is dat de werk- (expositie-) en gezondheidsmaten niet op de onderhavige vraagstelling zijn afgestemd, waardoor beiden minder specifiek zijn dan wenselijk is. Dit geldt met name voor de expositiemaat. Behalve de classificatie

in beroeps- cq bedrijfstakken/klassen, is in de Gezondheidsenquête geen enkele aanvullende informatie beschikbaar over de aard van de werksituatie van de respondent in termen van locomotore belasting. Juist daarover zou informatie wenselijk zijn, opdat beroepen en bedrijven enigszins in kaart kunnen worden gebracht met betrekking tot de mate van locomotore belasting. Dit zou enige interpretatie van de verschillen in prevalentie van rugproblematiek mogelijk hebben gemaakt. Nu is interpretatie van deze verschillen erg moeilijk.

De effectmaat, de vraag naar rugklachten, is eveneens globaal van aard. Het gebrek aan meer specifieke maten maakt het gebruik van een meer globale maat echter vooralsnog onvermijdelijk. Daarbij is in veel onderzoek reeds afdoende aangetoond dat het mogelijk is met een dergelijke maat problematiek in groepen met uiteenlopende locomotore belasting te differentiëren. Het gebruik van deze maat in deze analyse lijkt daarom, ondanks zijn globale karakter, geen doorslaggevend bewaar.

Het belangrijkste voordeel van het gebruik van deze enquête is uiteraard de grote omvang van de steekproef. Dat desondanks vele beroeps- en bedrijfsklassen niet in voldoende mate aanwezig waren, is jammer en pleit ervoor de analyse te herhalen na aanvulling van het bestand met een drietal Leefsituatie-onderzoek (LSO) bestanden van het CBS (1982-1985-1988). Het LSO is eveneens een enquête van het CBS (in dit geval om de drie jaar gehouden) die goed vergelijkbaar is met de in deze analyse betrokken GE wat betreft de hier van belang zijnde aspecten. Toevoeging van deze bestanden zou de omvang van de steekproef nog aanzienlijk doen toenemen. Hierdoor zullen meer klassen in voldoende mate in de steekproef vertegenwoordigd zijn.

Een ander voordeel van het gebruik van deze enquête voor deze analyse, is dat de deelnemers aan de enquête, in tegenstelling tot deelnemers aan het meeste andere onderzoek op dit terrein, onwetend waren van het doel van de onderhavige analyse en dus niet 'gebiased' waren ten aanzien van de vraagstelling voor deze analyse, namelijk de samenhang tussen rugklachten en werkomstandigheden. Het is immers heel plausibel dat, wanneer bekend is dat een onderzoek over rugproblematiek gaat, respondenten speciale aandacht voor dat onderwerp zullen hebben, vooral naarmate dat onderwerp een probleem vormt in hun werk. Dat zou tot een vertekening van de resultaten van zulk onderzoek hebben kunnen leiden.

Het 'healthy worker effect'

Het feit dat de GE een 'transversale' enquête is - op één moment worden gegevens over expositie en effect verzameld - betekent dat de beperkingen die nu eenmaal aan een transversale opzet kleven, terdege bij de interpretatie van de resultaten moeten worden meegewogen. Met name moet op het 'healthy-worker-effect' gewezen worden. Mensen die last hebben van hun rug en/of de fysieke zwaarte van hun werk, zullen uit het arbeidsproces verdwijnen (ziekte, verzuim, arbeidsongeschiktheid) of kiezen, bij voorbaat of in de loop der tijd, een andere, fysiek lichtere, werkkring. Een transversale enquête meet dus in feite de 'overlevenden', degenen die zijn blijven werken, hetgeen een positiever beeld van de werkelijkheid kan opleveren dan waarvan feitelijk sprake is. Het verloop van de prevalentie over de leeftijdscategorieën (zie figuur 3.1) zou op het bestaan van dit effect in de onderhavige steekproef kunnen wijzen: na een aanvankelijk oplopende prevalentie daalt deze in de oudere leeftijdscategorieën, met name bij de mannen, hetgeen op een selectieproces zou kunnen wijzen waarbij personen

met rugproblematiek op oudere leeftijd het arbeidsproces verlaten en de werkende populatie dus 'gezonder' wordt. Bij de vrouwen lijkt deze daling wat eerder in te zetten, maar het grillige verloop van de prevalentie bij de vrouwen in de hogere leeftijdscategorieën maakt interpretatie hiervan moeilijker.

Aangezien uit ander onderzoek is gebleken dat op grond van klachten toch goed gedifferentieerd kan worden tussen 'zware' en 'minder zware' beroepen (zie bijvoorbeeld Hildebrandt 1985, 1989), is het echter niet waarschijnlijk dat het 'healthy worker effect' de resultaten van deze analyse in belangrijke mate heeft vertekend.

Interpretatie van de resultaten

De resultaten overziende, valt op het eerste gezicht te konstaten dat vooral groepen die veel te maken hebben met 'zware' lichamelijke inspanning (de bouw!) hoge prevalenties rugklachten te zien geven, terwijl groepen waarin minder of geen 'zware' lichamelijke inspanning is vereist, maar veeleer sprake is van statische arbeid (wetenschappers, sekretaressen), zich door lage prevalenties rugklachten kenmerken. Dit lijkt in tegenspraak met de literatuur, waaruit immers is af te leiden dat niet alleen 'zware' arbeid maar ook lichtere, meer statische arbeid een risico kan vormen (zie Hildebrandt 1988). Ook moet gesignaleerd worden dat enkele andere groepen, die in de literatuur vaak met rugproblematiek worden geassocieerd (zoals verpleegkundigen), niet als zodanig uit de analyse naar voren komen. Zoals echter reeds aangestipt, maakt het ontbreken van enige gegevens over de aard en omvang van de werkbelasting in al die groepen interpretatie van de resultaten naar de onderliggende werkgebonden factoren in feite onmogelijk. Genoemde bevindingen vormen dan ook een pleidooi voor verder onderzoek, waarop aan het eind van dit hoofdstuk nader zal worden ingegaan.

Vergelijking resultaten met de literatuur

De vraag in hoeverre de resultaten van deze analyse aansluiten bij de tot nu toe bekende gegevens, is in feite moeilijk te beantwoorden omdat in de beschikbare literatuur het type gegevens veelal van andere aard is (bijvoorbeeld verzuim- of arbeidsongeschiktgegevens) of omdat gebruik is gemaakt van een andere beroeps- dan wel bedrijfsclassificatie. In feite is de enige vergelijkbare bedrijfs/beroepstak die consistent als risikogroep ten aanzien van de prevalentie van rugklachten, verzuim- en WAO- statistieken uit de literatuur naar voren komt, de bouwnijverheid (Hildebrandt 1988). Zo bleek bijvoorbeeld uit eerder uitgevoerd vragenlijst onderzoek een relatief hoog percentage bouwvakkers (41%) regelmatig klachten van de rug te hebben. Dat de bouw in deze analyse eveneens als risicoberoep naar voren komt, is dus consistent met de schaarse bruikbare literatuur, hetgeen een zekere ondersteuning van de betrouwbaarheid van de uitkomsten van deze analyse geeft.

Wat de hoogte van de prevalentie van rugklachten betreft (gemiddeld 26.5%), kan worden gekonstateerd dat dit nivo goed aansluit bij wat op grond van de literatuur verwacht mocht worden (zie Hildebrandt 1988). Ook de bevinding dat slechts bij een gering deel van de groep met rugklachten sprake is van ernstige problematiek (zich uitend in ziekteverzuim en/of een langdurige ziektegeschiedenis), komt overeen met de beschikbare literatuur-gegevens hierover.

Analyse

De analyse is bewust bescheiden gehouden. Het materiaal leende zich niet voor een diepgaande analyse van de relatie tussen rugproblematiek en arbeid en de rol van potentieel belangrijke doorkruisende variabelen daarin. Allerlei voor zo'n analyse relevante en noodzakelijke variabelen ontbraken. In hoeverre de gevonden verschillen tussen takken en klassen op specifieke, in bepaalde takken en klassen voorkomende belastingen wijzen en van welke aard deze belastingen zijn (locomotoir, energetisch, mentaal) blijft dan ook een open vraag. Alleen een tevoren daarop gerichte gegevensverzameling zou zo'n analyse mogelijk maken.

Ook de rol van individu-gebonden factoren (leeftijd en geslacht uitgezonderd), waarvan een samenhang bestaat of wordt verondersteld met rugproblematiek (zie Hildebrandt 1988), zoals vrijetijdsbesteding (sport, andere lichamelijk inspannende hobbies), kon bij gebrek aan gegevens dienaangaande niet geëxploreerd worden.

Vervolg-onderzoek

Gebrek aan valide gegevens over de aard van de werkbelasting in de betrokken beroeps- en bedrijfstakken/klassen maakt het vooralsnog onmogelijk om de prevalentie van rugklachten te relateren aan de aard van de belasting in de diverse takken/klassen. Toch zou dit een zeer waardevolle aanvulling kunnen vormen van de huidige analyse. Immers, zolang niet bekend is welke factoren de gevonden prevalentie-verschillen in de diverse groepen mede bepalen, moet het begrip 'risikogroep' met voorzichtigheid gehanteerd worden. Het verdient daarom aanbeveling in een vervolgonderzoek na te gaan of een typering van beroepen/-bedrijven naar aard van de belasting kan worden ontwikkeld. Dit zou vervolgens een nadere analyse van het huidige databestand mogelijk maken, waarbij niet de beroepen/bedrijven zelf, maar juist het type belasting het uitgangspunt van de analyse vormt. Zo'n analyse zou indicaties kunnen opleveren welk soort factoren de gevonden verschillen tussen beroeps- en bedrijfstakken/klassen feitelijk bepalen. Vervolgens zal nieuw en meer specifiek op bepaalde hypothesen gericht epidemiologisch onderzoek nodig zijn om deze geformuleerde veronderstellingen te toetsen.

Tenslotte moet erop worden gewezen, dat naast rugklachten, in de werkende beroepsbevolking ook veel andere locomotore problematiek bestaat. Takken en klassen die in deze analyse naar voren komen met lage prevalenties rugklachten, kunnen ten aanzien van bijvoorbeeld nek-schouder-arm-klachten wel eens door hoge prevalenties gekenmerkt worden en op die manier toch een risikogroep voor aandoeningen van het bewegingsapparaat vormen. Bij het stellen van beleids-prioriteiten ten aanzien van risikogroepen kan het dan ook nuttig zijn niet alleen rugproblematiek, maar ook problematiek van andere lichaamsdelen te betrekken. Het is daarom aan te bevelen na te gaan welke mogelijkheden er bestaan meer inzicht te krijgen op het vóórkomen van problematiek van andere delen van het bewegingsapparaat in de werkende beroepsbevolking, opdat een completer zicht op de problematiek van het bewegingsapparaat als geheel kan worden verkregen.

5 SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Dit rapport beschrijft een sekundaire analyse van een drietal Gezondheidsenquêtes (1983, 1984, 1985) van het Centraal Bureau voor de Statistiek met betrekking tot de vraag welke beroeps- en bedrijfstakken en -klassen samen gaan met een relatief hoge prevalentie (voorkomen) van rugklachten. Het gevormde databestand kan beschouwd worden als een representatieve steekproef uit de werkende Nederlandse beroepsbevolking en betreft 9656 mannen en vrouwen.

Van de totale steekproef bleek 26,5 % nogal eens last van rugklachten te hebben. Vrouwen hebben meer rugklachten dan mannen (28,9% resp. 25,3%). Leeftijd en geslacht bleken beide met rugklachten samen te hangen en tevens ongelijk over de diverse bedrijfs- en beroepstakken/klassen verdeeld te zijn. Gezien de (soms) sterke samenhang tussen geslacht en sommige bedrijfs- of beroepstakken/klassen, zijn de analyses voor mannen en vrouwen gescheiden uitgevoerd. Daarnaast is bij de toetsing van de samenhang tussen rugklachten en de bedrijfs- cq beroepstak/klasse steeds rekening gehouden met de invloed van genoemde leeftijdsverschillen. De analyse heeft betrekking op alle takken en klassen die in voldoende mate in de steekproef aanwezig waren, waarbij een ondergrens van 100 respondenten per tak of klasse is gesteld. Dit leverde in totaal ruim 60 verschillende beroeps- en bedrijfstakcategoriën op.

De resultaten van deze analyse kunnen als volgt worden samengevat:

a. Beroepstakken

Gegevens zijn geanalyseerd van alle zeven onderscheiden beroepstakken. Alleen kon bij de vrouwen de beroepstak 'beleidsvoering' niet worden meegenomen vanwege het geringe aantal vrouwen in de steekproef dat onder deze tak viel.

Bij de mannen hebben de volgende beroepstakken een relatief hoge prevalentie rugklachten:

- dienstverlenende functies
- ambachts-, industrie- en transportfuncties

Beroepstakken met een lage prevalentie rugklachten zijn:

- wetenschap e.a. vakspecialisten
- administratieve functies

Bij de vrouwen is de prevalentie van rugklachten met name hoog in de beroepstak ambacht, industrie en transport, maar deze bevinding is niet statistisch significant.

b. Bedrijfstakken

Gegevens zijn geanalyseerd van alle negen bedrijfstakken. Alleen konden bij de vrouwen de bedrijfstakken 'landbouw en visserij', 'openbare nutsbedrijven' en 'bouw' niet worden meegenomen vanwege het geringe aantal vrouwen in de steekproef dat onder deze takken viel.

Bij de mannen is de bedrijfstak met een relatief hoge prevalentie van rugklachten:

- **bouwnijverheid- en installatiebedrijven**
- Bedrijfstakken met een relatief lage prevalentie rugklachten zijn:
- **bank- en verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening**
 - **overige dienstverlening**

Bij de vrouwen is geen statistisch significante relatie tussen rugklachten en bedrijfstak aantoonbaar.

c. Beroepsklassen

Gegevens zijn geanalyseerd van alle beroepsklassen die in voldoende mate in de steekproef vertegenwoordigd waren. Dit betrof bij de mannen 22 beroepsklassen en bij de vrouwen 11 beroepsklassen.

Bij de mannen hebben de volgende beroepsklassen een relatief hoge prevalentie van rugklachten:

- **bouwvakarbeiders**
- **huisbewaarders en schoonmaakpersoneel**
- **toezichthoudend en productie personeel**
- **loodgieters, pijpfitters, lassers, plaatwerkers**
- **chauffeurs, matrozen en treinbestuurders**

De beroepsklassen met een relatief lage prevalentie rugklachten zijn:

- **wetenschappelijke vakspecialisten**
- **boekhouders, kassiers e.d.**
- **architecten en ingenieurs**
- **administratieve functies**

Bij de vrouwen is de klachtenprevalentie relatief hoog bij het schoonmaakpersoneel en relatief laag bij secretaresses/typistes.

d. Bedrijfsklassen

Gegevens zijn geanalyseerd van alle bedrijfsklassen die in voldoende mate in de steekproef vertegenwoordigd waren. Dit betrof bij de mannen 21 bedrijfsklassen en bij de vrouwen 10 bedrijfsklassen.

Bedrijfsklassen met een relatief hoge prevalentie van rugklachten bij de mannen zijn:

- **overige industrie**
- **wegvervoer**

De bedrijfsklassen met een relatief lage prevalentie rugklachten zijn:

- **bankwezen**
- **openbaar bestuur, defensie**
- **zakelijke dienstverlening**

Bij de vrouwen is de klachtenprevalentie in de groothandel relatief hoog, maar deze bevinding is niet statistisch significant.

Gekonkludeerd kan worden dat met deze analyse voor het eerst gegevens beschikbaar zijn gekomen over het vóórkomen van rugklachten in een breed scala

van beroeps- en bedrijfspcategoriën binnen de Nederlandse werkende beroepsbevolking. Daarbij zijn een aantal groepen naar voren gekomen met een relatief hoge prevalentie van rugklachten. Gesignaleerd moet echter worden dat in het geanalyseerde databestand nog veel groepen ontbreken, met name wat betreft vrouwelijke groepen, zodat het verkregen beeld nog allerminst volledig is.

Gebrek aan valide gegevens over de aard van de werkbelaasting in de wel geanalyseerde beroeps- en bedrijfstakken/klassen maakt het vooralsnog onmogelijk om de prevalentie van rugklachten te relateren aan de aard van de belasting in de diverse takken/klassen. Het verdient daarom aanbeveling in een vervolgonderzoek na te gaan of een typering van beroepen/bedrijven naar aard van de werkbelaasting kan worden ontwikkeld, op grond waarvan een nadere analyse van het huidige databestand mogelijk zou worden, waarbij niet de beroepen/bedrijven zelf, maar juist aard van de werkbelaasting het uitgangspunt van de analyse vormt. Zo'n analyse zou meer informatie kunnen opleveren welk soort factoren de gevonden verschillen tussen beroeps- en bedrijfstakken/klassen feitelijk bepalen.

Daarnaast verdient het aanbeveling gezondheidsproblematiek van andere onderdelen van het bewegingsapparaat in de werkende beroepsbevolking in kaart te brengen, zodat bij het stellen van beleidsprioriteiten ten aanzien van risikogroepen niet alleen rugproblematiek, maar ook problematiek van andere lichaamsdelen betrokken kan worden.

LITERATUUR

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK

Arbeidskrachtentelling 1983

's-Gravenhage Staatsuitgeverij/CBS publikaties

DIRKEN, J.M

Arbeid en stress

NIPG-TNO Leiden/Wolters Noordhoff Groningen 1969

HILDEBRANDT, V.H., F.L. PIENA, F.A. PLATENBURG-GITS & M.M. VAN DER KLAUW.

Gezondheidsonderzoek bij stukadoors; de samenhang tussen werksituatie en problematiek van het bewegingsapparaat.

Leiden, NIPG-TNO, 1985

HILDEBRANDT, V.H.

Preventie van beroepsgebonden rugproblematiek. Perspektieven voor epidemiologisch onderzoek.

Voorburg, D.G. Arbeid, Min. Soc. Zaken & Werkgelegenheid, S 35-2

HILDEBRANDT, V.H. ET AL

Ontwikkeling van een preventieprogramma voor aandoeningen van het bewegingsapparaat in de agrarische sektor in het kader van de WAGW - deelrapport fase 1a: Gezondheidskundige analyse agrarische sectoren.

Leiden, NIPG-TNO 1989

SONSBEEK, J.L.A. VAN & L.H. STRONKHORST

Statistische onderzoeken - Methodische aspecten van de gezondheidssenquete

's-Gravenhage, Staatsuitgeverij 1983

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

DE GEZONDHEIDSENQUETE VAN HET CBS

Telefoon 045 - 73 66 66 toest. 2374 of 2177

vragenlijst A (algemene gegevens)

Naam enquêtrice: _____

TIJDSTIP AANVANG GESPREK: _____ (datum) _____ (tijd) _____ (uur) _____ (min.)

--	--	--	--

--	--	--	--

1 Samenstelling van het huishouden.

Ook vermelden: tijdelijk afwezige personen (bijv. personen met vakantie, in militaire dienst te oefening, in ziekenhuis of andere inrichting voor korter dan een jaar).

Niet vermelden: tijdelijke aanwezige personen (bijv. gasten, logé's).

regel- nr.	plaats in het huishouden <i>hoofd van het huishouden of relatie tot hoofd H.H.</i> Richtvragen: met hoeveel personen woont u hier? wie zijn dat?	blanco	leeftijd (in jaren)	geslacht		burgerlijke staat (formeel)				nationaliteit		
				M	V	gehuwd (inclusief geschei- den van tafel en bed) . . . 1	gescheiden van echt . . . 2	weduwe/weduwenaar . . . 3	altijd ongehuwd geweest . 4	Neder- lands	niet Neder- lands	w.n./ g.a.
01	<i>hoofd, H.H. — alleenstaande</i> _____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	3
02	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
03	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
04	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
05	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
06	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
07	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
08	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
09	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
10	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9
11	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	
12	_____	---	---	1	2	1	2	3	4	1	2	9

ENQ.: Indien het huishouden uit meer dan 4 personen bestaat, dan achter de huishoud-box de geboortedata invullen.

Ik wil U eerst enkele vragen stellen over Uw huisarts. Omdat deze meestal als eerste geraadpleegd wordt wanneer er iets mis gaat met de gezondheid, is het belangrijk te weten wat voor soort huisarts U hebt.

- 2 Heeft ieder lid van het huishouden dezelfde huisarts?

ja	1	4
neen	2	3
niemand een huisarts	3	
weet niet/geen antwoord	9	7

- 3 Wie heeft welke huisarts?

ENQ.: Omerkelen personen met:

1e huisarts in 1e kolom,

2e huisarts in 2e kolom,

nog een andere huisarts in 3e kolom,

geen huisarts of onbekend in 4e kolom.

geboortedata		Regel-	1e	2e	vol-	geen/
dag	maand	nr.	huisarts	huisarts	gende	onbe-
					huisarts	kend
		01	1	2	3	9
		02	1	2	3	9
		03	1	2	3	9
		04	1	2	3	9
		05	1	2	3	9
		06	1	2	3	9
		07	1	2	3	9
		08	1	2	3	9
		09	1	2	3	9
		10	1	2	3	9
		11	1	2	3	9
		12	1	2	3	9

ENQ.: Voor één of 1e huisarts: 1e kolom
Voor eventuele 2e huisarts: 2e kolom
Voor andere huisartsen: vraag niet stellen

- 4 Werkt de huisarts:
	1e	2e
in een gezondheidscentrum met tenminste een maatschappelijk werkster of samen met andere huisarts(en) in één gebouw of heeft hij een praktijk alleen	1	1
weet niet/geen antwoord	2	2
	3	3
	9	9

- 5 Heeft die huisarts een apotheek aan huis?

	1e	2e
	huisarts	huisarts
ja	1	1
neen	2	2
weet niet/geen antwoord	9	9

- 6 ENQ.: Kaart 1

Sommige huisartsen maken gebruik van bijzondere geneeswijzen. Doet uw huisarts dat ook?

	1e	2e
Zo ja, van welke bijzondere geneeswijze?		
homeopathie	01	01
osteopathie	02	02
acupunctuur	03	03
natuurgeneeswijze	04	04
manuele therapie	05	05
antroposofische geneeswijze	06	06
enzymtherapie	07	07
iets anders, nl.:		
	08	
iets anders, nl.:		
		08
geen bijzondere geneeswijze	09	09
weet niet/geen antwoord	99	99

- 7 Is (hoofd H.H.) lid van een Kruisvereniging?

ENQ.: Geen Rode Kruis

ja	1
neen	2
weet niet/geen antwoord	9

- 8 Tijdstip einde vragenlijst A _ _ _ uur _ _ _ minuten

--	--	--	--

ENQ.: Vul voor elk lid van het huishouden een vragenlijst in, tenzij het huishouden uit meer dan 4 personen bestaat. In dat geval 4 personen enquêteren, zie de handleiding.

voor personen van 16 jaar en ouder:

een witte vragenlijst B

voor personen jonger dan 16 jaar:

een gele vragenlijst C

Bij weigering van een of meer personen, hiernaast onder de huishoudbox de regelnummers van deze personen vermelden.

centraal bureau voor de statistiek
hoofdafdeling persoons- en gezinsgegevens
kloosterweg 1, postbus 4481, 6401 CZ Heerlen
telefoon 045-73 88 88, toestel 2177 of 2374

1984

Volgnummer:

Volgnummer H.H. op dit adres:

Gegevens van persoon voor wie deze
vragenlijst wordt ingevuld:

Regelnummer huishoudbox:

Geslacht:

man

1

vrouw

2

Leeftijd (in jaren)

GEZONDHEIDSENQUETE

Vragenlijst B — voor personen van 16 jaar en ouder

Tijdstip aanvang vragenlijst:

Datum: — — — —

Tijd: — (uur) — (min).

ENQ.: Door wie worden de vragen beantwoord?

degene voor wie deze vragenlijst be-

stemd is (O.P.)

1

1

een ander lid van het huishouden

(prox-interview)

2

b

b. ENQ.: Waarom antwoordt O.P. niet zelf?

afwezig, wordt elders verpleegd of

verzorgd

1

wel thuis maar niet in staat wegens

ziekte, handicap of ouderdom

2

afwezig wegens militaire dienst

3

afwezig om andere reden

4

wel thuis, andere reden, nl.: — — — —

— — — —

8

c. ENQ.: Welk lid van het huishouden beantwoordt
de vragen?

(Regelnummer huishoudbox)

— 1

1 Hoe is over het algemeen de gezondheidstoestand van (O.P.):

→ zeer goed

1

goed

2

gaat wel

3

soms goed en soms slecht

4

slecht

5

weet niet/geen antwoord

9

2 ENQ.: kaart 2.

Meer dan een antwoord mogelijk.

Heeft (O.P.) last van een langdurige ziekte of
handicap, of van de gevolgen van een ongeluk
zoals op de kaart genoemd?

geen langdurige ziekte

98

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

weet niet/geen antwoord

99

3 O.P.

is doof of slechthorend ondanks eventueel
gebruik van hoorapparaat?

ja

1

neen

2

is blind of slechtziend ondanks eventueel
gebruik van bril?

ja

1

neen

2

stottert of heeft ander spraakgebrek?

ja

1

neen

2

4 Heeft (O.P.) gedurende de laatste 14 dagen ten-
gevolge van ziekte of verwonding rustiger aan
moeten doen of dingen achterwege moesten
laten, die (O.P.) gewoonlijk wel doet?

ja

1

neen

2

weet niet/geen antwoord

9

5 Hoeveel dagen heeft dit geduurd?

ENQ.: Zaterdag en Zondag meetellen.

Maximaal 14 dagen.

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

DE HUISARTS

De volgende vragen gaan over contacten met de huisarts. Het gaat hierbij om bezoeken op het spreekuur, visites van de huisarts, maar ook telefonische contacten, behalve die om een afspraak te maken.

- 8 Hoe vaak heeft (O.P.) gedurende de afgelopen 2 maanden, dus sinds — — — contact gehad met de huisarts?

ENQ.: Indien contact plaats had met vervanger i.p.v. met eigen huisarts, dit contact meetellen.
(Ook bij vraag 10) Indien nodig, aantal keren schatten.

— — keer 10
geen enkele keer 99 } 9
weet niet/geen antwoord 99

- 9 Kunt u zeggen wanneer (O.P.) voor de laatste keer contact had met de huisarts?

ENQ.: Datum invullen of aantal weken etc. noteren. Indien contact valt binnen afgelopen 2 maanden, dan vraag 10; anders vraag 12.

op — — — — — 19 — (datum) 10
of — — — — — 12
— — weken/maanden/jaren geleden — — 12
nog nooit 99 } 12
weet niet/geen antwoord 99

	10a. Wanneer had (O.P.) in die 2 maanden voor de eerste/tweede/etc. keer contact met de huisarts? ENQ.: Indien onbekend of geen antwoord 9 omcirkelen	b. Waarom had (O.P.) contact met de huisarts? ENQ.: Reden kort omschrijven. Indien mogelijk ziekte of klachten vermelden; ook bij controle. Indien onbekend of geen antwoord 99 omcirkelen.	c. Waar of hoe vond het contact plaats: → bij de arts 1 hier thuis 2 telefonisch 3 anders (waar en hoe dan?) . 4 weet niet/geen antwoord . . 9
1e contact	op: — — — — — (datum) of: — — — — — (schatten) 9 — — — — —	— — — — — — — — — — 99 — — — — —	1 2 3 4 9 ▼ nl.: — — — — —
2e contact	op: — — — — — (datum) of: — — — — — (schatten) 9 — — — — —	— — — — — — — — — — 99 — — — — —	1 2 3 4 9 ▼ nl.: — — — — —
3e contact	op: — — — — — (datum) of: — — — — — (schatten) 9 — — — — —	— — — — — — — — — — 99 — — — — —	1 2 3 4 9 ▼ nl.: — — — — —
4e contact	op: — — — — — (datum) of: — — — — — (schatten) 9 — — — — —	— — — — — — — — — — 99 — — — — —	1 2 3 4 9 ▼ nl.: — — — — —
5e contact	op: — — — — — (datum) of: — — — — — (schatten) 9 — — — — —	— — — — — — — — — — 99 — — — — —	1 2 3 4 9 ▼ nl.: — — — — —
6e contact	op: — — — — — (datum) of: — — — — — (schatten) 9 — — — — —	— — — — — — — — — — 99 — — — — —	1 2 3 4 9 ▼ nl.: — — — — —

d. ENQ.: kaart 3. Indien doorverwezen naar specialist of polikliniek: kaart 4 geven en soort specialist vermelden. Werd (O.P.) doorverwezen naar een specialist, een ziekenhuis of een andere hulpverlenende instantie? En zo ja, naar wie? neen, niet doorverwezen 01 doorverwezen naar specialist of polikliniek (soort specialist of naam specialist + ziekenhuis vermelden) 02) doorverwezen voor het maken van foto's 03 doorverwezen naar laboratorium voor onderzoek 04 doorverwezen naar ziekenhuis voor opname 05 doorverwezen naar fysiotherapeut 06 doorverwezen naar wijkverpleegster 07 doorverwezen naar maatschappelijk werk 08 doorverwezen naar andere instantie, nl.: 09 weet niet/geen antwoord 99	e. ENQ.: kaart 5. Nam (O.P.) op eigen initiatief contact op met de huisarts? het was eigen initiatief 1 het was een herhalingsconsult, eerder met de huisarts afgesproken 2 doorverwezen door een andere arts of een specialist of opgeroepen door de arts 3 doorverwezen door iemand die geen arts is 4 weet niet/geen antwoord 9 <i>ENQ.: doorgaan met 2a/3a/etc contact, daarna vraag 12.</i>
01 02 03 04 05 06 07 08 09 99 ▼ nl.: -----	1 2 3 4 9
01 02 03 04 05 06 07 08 09 99 ▼ nl.: -----	1 2 3 4 9
01 02 03 04 05 06 07 08 09 99 ▼ nl.: -----	1 2 3 4 9
01 02 03 04 05 06 07 08 09 99 ▼ nl.: -----	1 2 3 4 9
01 02 03 04 05 06 07 08 09 99 ▼ nl.: -----	1 2 3 4 9
01 02 03 04 05 06 07 08 09 99 ▼ nl.: -----	1 2 3 4 9

a	b	d 02	a	b	d 02	a	b	d 02
1			2			3		
4			5			6		

DE SPECIALIST

Op soortgelijke wijze ga ik nu vragen stellen over contacten met specialisten. Specialistenhulp tijdens ziekenhuisopname moet u niet meetellen, maar wel poliklinische behandeling, ook eerste hulp, en foto's maken.

- 12 Hoe vaak heeft (O.P.) gedurende de afgelopen 2 maanden dus sinds --- contact gehad met een specialist?

--- keer 14
 geen enkele keer 99
 weet niet/geen antwoord 99

ENQ.: Niet meetellen: telefonische contacten met secretaresse of assistente van specialist om een afspraak te maken. Indien nodig aantal keren schatten.

- 13 Kunt u zeggen wanneer (O.P.) voor de laatste keer contact had met een specialist?

ENQ.: Datum invullen of aantal weken etc. noteren. Indien contact valt binnen afgelopen 2 maanden, dan vraag 14; anders vraag 15.

op --- 19 --- (datum) 14
 of of
 --- weken/maanden/jaren geleden --- 15
 nog nooit 99
 weet niet/geen antwoord 99 } 15

	14a. Wanneer had (O.P.) in die periode voor de eerste/tweede etc. keer contact met de specialist? ENQ.: Indien onbekend of geen antwoord 9 omcirkelen.	b. Naar wat voor specialist ging (O.P.)? ENQ.: kaart 4. Soort specialist of naam specialist - ziekenhuis vermelden. Indien onbekend of geen antwoord 99 omcirkelen.	c. Voor welke klacht, ziekte of behandeling ging (O.P.) naar de specialist? ENQ.: Reden kort omschrijven. Indien mogelijk ziekte of klachten vermelden; ook bij controle of behandeling. Indien onbekend of geen antwoord 99 omcirkelen.
1e contact	op: --- (datum) --- of: --- (schatten) --- 9 --- 99 --- 99 ---		
2e contact	op: --- (datum) --- of: --- (schatten) --- 9 --- 99 --- 99 ---		
3e contact	op: --- (datum) --- of: --- (schatten) --- 9 --- 99 --- 99 ---		
4e contact	op: --- (datum) --- of: --- (schatten) --- 9 --- 99 --- 99 ---		
5e contact	op: --- (datum) --- of: --- (schatten) --- 9 --- 99 --- 99 ---		
6e contact	op: --- (datum) --- of: --- (schatten) --- 9 --- 99 --- 99 ---		

d. Vond het bezoek plaats in een ziekenhuis, in de polikliniek van een ziekenhuis of ergens anders? in (de polikliniek van) een ziekenhuis 1 ergens anders, nl.: 2 et niet/geen antwoord 9	e. Kwam (O.P.) voor deze ziekte/klacht/behandeling voor de eerste keer bij de specialist of was het een herhalingsbezoek? eerste keer 1 herhalingsbezoek 2 weet niet/geen antwoord . . . 9	ENQ.: Indien bij vraag 14e ① is omcirkeld, ook de vragen f en g. Geef kaart 6. Anders doorgaan met volgend contact of met vraag 15. f. Hoe kwam het contact tot stand? op eigen verzoek of initiatief 1 doorverwezen op initiatief van de huisarts 2 door de specialist opgeroepen 3 anders (bijv. via andere specialist of direct t.g.v. ongeval) 4 weet niet/geen antwoord . . 9	g. Hoeveel tijd verliep er tussen de doorverwijzing/de oproep/het verzoek en dit contact? ENQ.: Indien onbekend of geen antwoord 99 omcirkelen. Geef ook periode aan Doorgaan met 2e/3e/etc. contact, daarna vraag 15																																	
1 2 9 nl.: -----	1 2 9 nl.: -----	1 2 3 4 9 nl.: -----	Aantal ----- Dagen 99 ----- Weken ----- Maanden																																	
1 2 9 nl.: -----	1 2 9 nl.: -----	1 2 3 4 9 nl.: -----	Aantal ----- Dagen 99 ----- Weken ----- Maanden																																	
1 2 9 nl.: -----	1 2 9 nl.: -----	1 2 3 4 9 nl.: -----	Aantal ----- Dagen 99 ----- Weken ----- Maanden																																	
1 2 9 nl.: -----	1 2 9 nl.: -----	1 2 3 4 9 nl.: -----	Aantal ----- Dagen 99 ----- Weken ----- Maanden																																	
1 2 9 nl.: -----	1 2 9 nl.: -----	1 2 3 4 9 nl.: -----	Aantal ----- Dagen 99 ----- Weken ----- Maanden																																	
1 2 9 nl.: -----	1 2 9 nl.: -----	1 2 3 4 9 nl.: -----	Aantal ----- Dagen 99 ----- Weken ----- Maanden																																	
<table border="0"> <tr> <td>a</td><td>b</td><td>c</td><td>g</td><td>a</td><td>b</td><td>c</td><td>g</td><td>a</td><td>b</td><td>c</td><td>g</td> </tr> <tr> <td>1</td><td></td><td></td><td></td><td>2</td><td></td><td></td><td></td><td>3</td><td></td><td></td><td></td> </tr> <tr> <td>4</td><td></td><td></td><td></td><td>5</td><td></td><td></td><td></td><td>6</td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>	a	b	c	g	a	b	c	g	a	b	c	g	1				2				3				4				5				6			
a	b	c	g	a	b	c	g	a	b	c	g																									
1				2				3																												
4				5				6																												

MEDICIJNEN

Nu volgen enkele vragen over medicijngebruik.

- 15 Heeft iemand aan (O.P.) in de laatste 14 dagen medicijnen voorgeschreven? („De pil“ moet u hierbij niet meerekenen).

ENQ.: bedoeld wordt het uitschrijven van het recept, niet het gebruik van de medicijnen. Niet meerekenen: medicijnen tijdens ziekenhuisopname.

ja	1	17
neen	2	15a
weet niet/geen antwoord	9	18

- 15a Heeft (O.P.) in de laatste 14 dagen medicijnen gebruikt die al eerder waren voorgeschreven?

ja	1	} -16
neen	2	
weet niet/geen antwoord	9	

- 16 Wanneer heeft iemand aan (O.P.) voor het laatst medicijnen voorgeschreven?

ENQ.: datum invullen óf aantal weken etc. noteren.

op 19 (datum)	} -18
óf	
— weken/maanden/jaren geleden	
nog nooit	
weet niet/geen antwoord	99

- 17 ENQ.: kaart 7, meer dan één antwoord mogelijk

Welke medicijnen waren dat en wie heeft ze voorgeschreven?

Noemt u maar de letter die voor het betreffende medicijn staat

Voorgeschreven door:

Soort medicijn	huisarts	specialist	iemand anders	weet niet/ geen antwoord	
a. pijn- en koortswerende middelen zoals aspirine	1	2	4	9	☐
b. medicijnen tegen hoest, verkoudheid, griep, keelpijn enz.	1	2	4	9	☐
c. versterkende middelen zoals vitaminen, mineralen, tonicum	1	2	4	9	☐
d. medicijnen voor het hart, de bloedvaten of de bloeddruk	1	2	4	9	☐
e. plaspillen	1	2	4	9	☐
f. laxermiddelen (voor de stoelgang)	1	2	4	9	☐
g. medicijnen voor maag- en darmklachten; spijsverteringsmiddelen	1	2	4	9	☐
h. slaap- en kalmeringsmiddelen; middelen tegen de zenuwen	1	2	4	9	☐
j. antibiotica zoals penicilline en sulfa preparaten	1	2	4	9	☐
k. medicijnen voor de huid (bij eczeem, jeuk, roos, wonden)	1	2	4	9	☐
l. medicijnen voor reuma, gewrichtspijnen enz.	1	2	4	9	☐
m. medicijnen tegen allergie	1	2	4	9	☐
n. medicijnen tegen astma	1	2	4	9	☐
o. andere medicijnen, nl.:	1	2	4	9	☐
soort medicijn onbekend/weet niet/geen antwoord	1	2	4	9	☐

- 18 Heeft (O.P.) in de laatste 14 dagen medicijnen gebruikt die niet waren voorgeschreven?

ENQ.: bedoeld worden medicijnen die O.P. zonder recept bij apotheker of drogist gekocht heeft.

ja	1	20
neen	2	19
weet niet/geen antwoord	9	21

- 19 Wanneer heeft (O.P.) voor het laatst medicijnen gebruikt die niet waren voorgeschreven?

op ----- 19-- (datum)	}	21
of		
-- weken/maanden/jaren geleden		
nog nooit		
weet niet/geen antwoord	99	

- 20 ENQ.: kaart 7, meer dan één antwoord mogelijk

Welke medicijnen waren dat?

Noemt u maar de letter die voor het medicijn staat, dat (O.P.) heeft gebruikt.

a. pijn- en koortswerende middelen zoals aspirine	01	}	--
b. medicijnen tegen hoest, verkoudheid, griep, keelpijn enz.	02		
c. versterkende middelen zoals vitaminen, mineralen, tonicum ...	04		
d. medicijnen voor het hart, de bloedvaten of de bloeddruk ...	08		
e. pils pillen	01	}	21
f. laxeremiddelen (voor de stoelgang)	02		
g. medicijnen voor maag- en darmklachten; spijsverteringsmiddelen	04		
h. slaap- en kalmeringsmiddelen; middelen tegen de zenuwen ...	08		
i. antibiotica zoals penicilline en sulfa preparaten	01	}	--
k. medicijnen voor de huid (bij eczeem, jeuk, roos, wonden) ...	02		
l. medicijnen voor reuma, gewrichtspijnen enz.	04		
m. medicijnen tegen allergie	08		
n. medicijnen tegen astma	01	}	--
o. andere medicijnen, nl.:	02		
soort medicijn onbekend/weet niet/geen antwoord	04		

- (21) ENQ.: alleen voor vrouwen van 16-50 jaar
Gebruikt (O.P.) de pil?

ja	1	}	22
neen/n.v.t.	2		
weet niet/geen antwoord	9		

ZIEKENHUIS

Nu volgen enkele vragen over het ziekenhuis. (Opname in het ziekenhuis in verband met bevalling moet u hier echter niet meetellen).

- 22 Heeft (O.P.) in het afgelopen jaar, dus sinds ---, wel eens in een ziekenhuis of kliniek gelegen? En zo ja, hoe vaak?

ENQ.: Terugtellende tot dezelfde datum als vandaag.

ja, --- keer 23
 neen 8
 weet niet/geen antwoord 9 } 29

Ik ga u nu een paar vragen stellen over die opname.

	23a. Wanneer werd (O.P.) opgenomen? ENQ.: Jaartal niet vergeten. Zonodig datum schatten. De opnamedatum kan ook langer dan een jaar geleden zijn. Indien onbekend of geen antwoord 9 omcirkelen	b. In welk ziekenhuis? ENQ.: naam van ziekenhuis + plaats noteren. Indien onbekend of geen antwoord 99 omcirkelen.	c. Hoeveel nachten heeft (O.P.) in het ziekenhuis doorgebracht? ENQ.: Indien onbekend of geen antwoord 999 omcirkelen.	d. Waarvoor werd (O.P.) in het ziekenhuis opgenomen? ENQ.: Indien mogelijk ziekte of klachten vermelden. Als de reden niet bekend is, vragen naar soort of naam van behandelend specialist. Indien onbekend of geen antwoord 99 omcirkelen.	e. Heeft (O.P.) tijdens deze opname een operatie ondergaan? ja 1 neen 2 w.n./g 9 ENQ.: doorgaan met 2e/3e/ etc. contact, daarna vraag 29
1e opname	op: --- 19 --- of (schatten) --- 9 ---	--- 99 ---	nachten --- 999 ---	--- 99 ---	1 2 9
2e opname	op: --- 19 --- of (schatten) --- 9 ---	--- 99 ---	nachten --- 999 ---	--- 99 ---	1 2 9
3e opname	op: --- 19 --- of (schatten) --- 9 ---	--- 99 ---	nachten --- 999 ---	--- 99 ---	1 2 9
4e opname	op: --- 19 --- of (schatten) --- 9 ---	--- 99 ---	nachten --- 999 ---	--- 99 ---	1 2 9
5e opname	op: --- 19 --- of (schatten) --- 9 ---	--- 99 ---	nachten --- 999 ---	--- 99 ---	1 2 9
6e opname	op: --- 19 --- of (schatten) --- 9 ---	--- 99 ---	nachten --- 999 ---	--- 99 ---	1 2 9

	a	b	c	d	a	b	c	d	a	b	c	d
1					2				3			
4					5				6			

BEVALLING

- 28 O.P. is een vrouw van 16-50 jaar?
ja	1	30
neen	2	34
weet niet/geen antwoord	9	
- 30 Is (O.P.) de afgelopen 2 jaar, dus sinds _____ bevallen?
- ENQ.: terugtellen tot dezelfde datum als vandaag. Miskraam niet meerekenen.
ja	1	31
neen	2	34
weet niet/geen antwoord	9	
- 31 Waar heeft de bevalling plaats gevonden?
- ENQ.: indien 2 bevallingen, voor de 2e bevalling kolom 2 invullen.
	1e	2e
thuis	1	1
poliklinisch in ziekenhuis	2	2
in ziekenhuis met verblijf van 2 of meer nachten	3	3
elders	4	4
weet niet/geen antwoord	9	9
- 32 Heeft (O.P.) in die tijd gebruik gemaakt van kraamzorg en zo ja, voor hele dagen of voor enkele uren per dag?
	1e	2e
ja, voor hele dagen	1	1
ja, voor enkele uren per dag	2	2
neen	3	3
weet niet/geen antwoord	9	9
- 33 Gedurende hoeveel dagen heeft (O.P.) toen kraamzorg gekregen?
1e bevalling — dagen	—
weet niet/geen antwoord	99
2e bevalling — dagen	—
weet niet/geen antwoord	99

TANDARTS

Nu enkele vragen over het gebit en de tandarts.

34 ENQ.: kaart 8.

Heeft (O.P.) een kunstgebit, een plaatje, een frame-prothese of een brug? Als dat zo is, wilt u dan ook aangeven of het boven of onder is?

	boven	onder
geen prothese	1	1
kunstgebit	2	2
plaatje	3	3
frame-prothese(n)	4	4
brug(gen)	5	5
weet niet/geen antwoord	9	9

35 ENQ.: indien boven en onder geen prothese dan vraag 37

U hebt gezegd, dat (O.P.) boven/onder een — heeft. Kunt u ook zeggen in welk jaar (O.P.) dit voor de eerste keer gekregen heeft?

	boven		onder	
	sinds	wn./ga.	sinds	wn./ga.
kunstgebit	19__	99	19__	99
plaatje	19__	99	19__	99
frame-prothese	19__	99	19__	99
brug	19__	99	19__	99

boven	onder

TANDARTS

37. Hoeveel keer is (O.P.) in de afgelopen 2 maanden, dus sinds _____ naar de tandarts geweest?

_____ keer 39
 geen enkele keer 99 } 38
 weet niet/geen antwoord 99 }

38. Kunt u zeggen wanneer (O.P.) voor de laatste keer naar de tandarts is geweest?

ENQ.: Datum invullen of aantal weken etc. noteren. Indien bezoek valt binnen afgelopen 2 maanden, dan vraag 39, anders vraag 40

op _____ 19____ (datum) 39
 of 40
 _____ weken/maanden/jaren geleden 99 }
 nog nooit 99 } 40
 weet niet/geen antwoord 99 }

Daarover gaan de volgende vragen:

	39a. Wanneer ging (O.P.) in de afgelopen 2 maanden voor de eerste/tweede/etc. keer naar de tandarts? ENQ.: Indien onbekend of geen antwoord 9 omcirkelen.	b. ENQ.: kaart 9. Ging (O.P.) naar de tandarts tengevolge van pijn of voor een periodiek onderzoek of in het kader van een langlopende behandeling? Ineens nodig ten gevolge van pijn 1 Periodiek onderzoek 2 Behandeling na periodiek onderzoek 3 Langlopende behandeling 4 Weet niet/geen antwoord 9	c. ENQ.: kaart 10. Meer dan een antwoord mogelijk. Wat is er toen aan het gebit gedaan? alleen controle 1 trekken van tand of kies 2 vullen van tand of kies 3 maken van kroon of brug 4 gebitsregulatie 5 iets anders, nl.: 6 weet niet/geen antw. 9	d. ENQ.: deze vraag alleen stellen als bij vraag c ② en/of ③ omcirkeld zijn, anders doorgaan met volgend bezoek of vraag 40. Hoeveel tanden/kiezen zijn toen getrokken/gevuld? ENQ.: doorgaan met 2e/3e/etc. bez., daarna vraag 40.
1e bezoek	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	1 2 3 4 9	1 2 3 4 5 6 9 nl.: _____	Aantal w.n./g.a. Getrokken ____ 99 Gevuld ____ 99
2e bezoek	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	1 2 3 4 9	1 2 3 4 5 6 9 nl.: _____	Aantal w.n./g.a. Getrokken ____ 99 Gevuld ____ 99
3e bezoek	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	1 2 3 4 9	1 2 3 4 5 6 9 nl.: _____	Aantal w.n./g.a. Getrokken ____ 99 Gevuld ____ 99
4e bezoek	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	1 2 3 4 9	1 2 3 4 5 6 9 nl.: _____	Aantal w.n./g.a. Getrokken ____ 99 Gevuld ____ 99
5e bezoek	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	1 2 3 4 9	1 2 3 4 5 6 9 nl.: _____	Aantal w.n./g.a. Getrokken ____ 99 Gevuld ____ 99
6e bezoek	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	1 2 3 4 9	1 2 3 4 5 6 9 nl.: _____	Aantal w.n./g.a. Getrokken ____ 99 Gevuld ____ 99

	a	c 1	c 2	d		a	c 1	c 2	d
1					2				
3					4				
5					6				

40. ENQ.: kaart 11.

Terugtelllen tot dezelfde datum als vandaag.

Heeft (O.P.) voor U zelf/zichzelf het afgelopen jaar, dus sinds _____ gebruik gemaakt van een van de volgende gezondheidsvoorzieningen? Wilt U met mij meelesen en dan ja of neen zeggen:

	ja	neen	weet niet/ geen antwoord
Fysiotherapie (buiten ziekenhuisopname)	1	2	9
Instelling voor geestelijke gezondheidszorg:			
R.I.A.G.G. (Regionaal Inst. voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg)	1	2	9
C.A.D. (Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs) ..	1	2	9
andere instelling, nl.:	1	2	9
Hulpverlening door kruisvereniging zoals- wijkverpleegster	1	2	9
hulpmiddelen	1	2	9
Algemeen maatschappelijk werk	1	2	9

41

41 ENQ.: kaart 12.

terugtelllen tot dezelfde datum als vandaag.

Heeft (O.P.) het afgelopen jaar, dus sinds _____ tengevolge van een ongeval, ziekte of handicap hulpmiddelen gekregen of aangeschaft, en zo ja, welke?

	ja	neen	weet niet/ geen antwoord
hulpmiddelen ten behoeve van lopen, zich verplaatsen, nl.:	1	2	9
hulpmiddelen ten behoeve van arm of hand, nl.: ..	1	2	9
hulpmiddelen ten behoeve van zien, nl.:	1	2	9
hulpmiddelen ten behoeve van horen en spreken, nl.: ..	1	2	9
andere hulpmiddelen, nl.:	1	2	9

42

--	--	--	--

42	Hoe is (O.P.) verzekerd tegen ziektekosten?		
	ziekenfonds bejaarden	1	50
	ziekenfonds vrijwillig	2	
	ziekenfonds verplicht	3	
	ambtenarenverzekering (I.Z.A., I.Z.R., D.G.V.P.)	4	51
	particuliere ziektekostenverzekering	5	43
	niet verzekerd	6	51
	weet niet/geen antwoord	9	
43	Staat de polis op naam van (O.P.) of is hij/zij bijgeschreven op de polis van iemand anders?		
	polis op naam van O.P.	1	45
	bijgeschreven op polis van iemand anders	2	44
	weet niet/geen antwoord	9	46

46 Is (O.P.) geheel, gedeeltelijk of helemaal niet verzekerd voor:

ENQ.: gedeeltelijk verzekerd = men moet zelf een gedeelte van de medische hulp betalen.

	geheel	gedeeltelijk	helemaal niet	weet niet/geen antwoord	
→ a huisartsenhulp	1	2	3	9	47
b medicijnen op voorschrift van de huisarts	1	2	3	9	
c poliklinisch specialistenhulp	1	2	3	9	
d medicijnen op voorschrift van de specialist	1	2	3	9	
e ziekenhuisopname en zo ja, welke klasse	1	2	3	9	
f klasse	—	—	—	9	
g fysiotherapeutische hulp	1	2	3	9	
h beperkte tandheelkundige hulp als controle, vullingen, trekken, röntgenfoto's?		2	3	9	

47	Heeft (O.P.) een eigen risico aan de voet, d.w.z. elk jaar moet een vast bedrag eerst door (O.P.) zelf betaald worden en pas daarna gaat de verzekering betalen?		
	ja	1	48
	neen	2	49c
	weet niet/geen antwoord	9	51

48	Is dat eigen risico:		
→	per gezin per jaar	1	49
	per persoon per jaar	2	
	of anders? nl.:	3	
	weet niet/geen antwoord	9	

49	Hoeveel bedraagt het eigen risico maximaal per jaar?		
	ENQ.: per gezin		
	— gulden	99	49a
	weet niet/geen antwoord	99	51

44	Is (O.P.) meeverzekerd met iemand van het eigen huishouden of met iemand die niet tot het huishouden behoort?		
	meeverzekerd met iemand van het eigen huishouden, nl. met (regelnr. H.H.-box) →	—	51
	meeverzekerd met iemand die niet tot het huishouden behoort	13	46
	weet niet/geen antwoord	99	
45	Hoeveel personen zijn er totaal op die polis verzekerd? Ook uitwonende personen moet u meeltellen.		
	— personen	—	46
	weet niet/geen antwoord	99	

49a	Is het eigen risico op dit moment al overschreden?		
	ENQ.: openstaande rekeningen meetellen.		
	ja	1	51
	neen	2	49b
	weet niet	9	
49b	Denkt (O.P.) dat het eigen risico dit jaar nog overschreden wordt?		
	ja, zeker	1	51
	waarschijnlijk wel	2	
	neen	3	
	weet niet	9	

- 49c ENQ.: deze vraag stellen als bij vraag 46a, b, c of d een of meerdere keren code 2 omcirkeld is; anders naar vraag 51.

Wat voor eigen risico heeft (O.P.) dan voor huisarts/medicijnen/specialist?

ENQ.: het eigen risico kan een bedrag of een percentage zijn; ook vragen naar een eventueel maximum per jaar dat men zelf moet betalen. Zonodig toelichten.

huisarts: eigen risico

f _____ of _____ %

medicijnen: eigen risico

f _____ of _____ %

specialist: eigen risico

f _____ of _____ %

evt. maximum bedrag per jaar

f _____

toelichting _____

naar vraag 51

- 50 ENQ.: indien O.P. boven én onder een kunstgebit heeft (zie vraag 34), dan vraag 50 niet stellen maar doorgaan met vraag 51.

Heeft (O.P.) een geldige saneringskaart waarmee (O.P.) zich ieder half jaar bij de tandarts moet melden?

ja 1 } 51
neen 2 }
weet niet/geen antwoord 9 }

- 51 Heeft (O.P.) een betaalde werkkring?

ENQ.: "ja", ook indien maar vooreen of enkele uren per week.

ja 1 53
neen 2 52
weet niet/geen antwoord 9 60

- 52 Waarom heeft (O.P.) geen betaalde werkkring?

volgt dagopleiding 1 } 60
sinds schoolverlating nog niet aan de slag gekomen 2 }
militair 1e oefening 3 }
werkloos geworden 4 }
arbeidsongeschikt 5 54
pensioengerechtigde leeftijd 6 }
werkt volledig in eigen huishouding 7 60
andere reden, nl. 8 }
weet niet/geen antwoord 9 }

- 53 Wat is/was of doet/deed (O.P.) precies in het werk?

----- } 54
----- }
----- }
----- }

- 54 Dienstverband O.P.

ENQ.: indien O.P. werkloos is of arbeidsongeschikt, of de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt, dan vragen naar het laatste dienstverband.

werkt/werkte tegen loon of salaris niet bij de overheid 1
werkt/werkte bij de overheid 2 } 55
directeur N.V. of B.V. 3
medewerkend in gezins- of familiebedrijf 4
zelfstandig, werkend voor eigen rekening 5 54a
op free-lance basis 6 55
weet niet/geen antwoord 9 57

- 54a Heeft (O.P.) een verzekering tegen inkomensderving, bijv. een ziekengeldverzekering of een arbeidsongeschiktheidsverzekering?

ja 1
neen 2 } 55
weet niet/geen antwoord 9 }

- 55 Aantal mensen waarover O.P. leiding heeft/had of die O.P. in dienst heeft/had.

— personen 56
n.v.t. (geen leiding) 99 57
weet niet/geen antwoord 99 57

- 56 Wat is/was de aard van deze leidinggevende functie bijvoorbeeld: algemene leiding, produktieleding, ploegbaas, expeditiechef, filiaalhouder?

----- } 57
----- }
----- }

- 57 Hoeveel uur werkt/werkte (O.P.) doorgaans per week?

— uur 58
weet niet/geen antwoord 99 }

- 58 In wat voor bedrijf/zaak/instelling werkt/werkte (O.P.)?

----- } 59
----- }

- 59 Hoeveel mensen werken/werkten daar?

ENQ.: bedoeld is de vestiging waar (O.P.) werkt/werkte

minder dan 10 1
10 tot 50 2 } 60
50 tot 100 3
100 of meer 4
weet niet/geen antwoord 9 }

VERZUIM VAN WERK, SCHOOL OF ANDERE AKTIVITEITEN

60. *ENQ.: voor personen met werkkring of op school:*

Heeft (O.P.) gedurende de afgelopen 2 maanden, dus sinds _____ wegens ziekte, ongeval of een andere reden het werk of de school verzuimd?

Zo ja, hoe vaak?

ENQ.: voor anderen:

Heeft (O.P.) gedurende de afgelopen 2 maanden, dus sinds _____ wegens ziekte, ongeval of een andere reden, de normale dagelijkse bezigheden, bijvoorbeeld huishoudelijk werk, niet kunnen doen?

Zo ja, hoe vaak?

neen, de afgelopen maanden niet voorgekomen	8	61
ja, _____ keer	—	62
Weet niet/geen antwoord	9	61

61. Wanneer was dit voor de laatste keer wel het geval?

*ENQ.: datum invullen of aantal weken, etc. noteren; indien het de afgelopen 2 maanden het geval was den vraag 62, anders vraag 63*op _____ 19____ (datum)
of

_____ weken/maanden/jaren geleden

nog nooit

weet niet/geen antwoord

62

of

63

63

	62a. Wanneer begon het eerste/tweede/etc. verzuim? <i>ENQ.: onbekend of geen antwoord 9 omcirkelen.</i>	b. Hoeveel dagen heeft dit geduurd? <i>ENQ.: bij ploegendienst e.d. eventueel zaterdag en zondagen meelijken. Indien onbekend of geen antwoord 999 omcirkelen.</i>	c. Wat was de reden? <i>ENQ.: Indien mogelijk ziekte of klachten vermelden. Indien onbekend of geen antwoord 99 omcirkelen.</i>	d. Heeft (O.P.) toen om die reden contact opgenomen met de huisarts? <i>ENQ.: oproepen of bezoeken van controlerend geneesheer of bedrijfsarts hier n. meerekenen.</i> ja 1 neen 2 weet niet/geen antwoord, ... 9 <i>ENQ.: doorgaan met 2e/3e/etc. verzuim, daarna vraag 63.</i>
1e verzuim	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	_____ dagen _____ weken 999 _____ maanden	_____	1 2 9
2e verzuim	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	_____ dagen _____ weken 999 _____ maanden	_____	1 2 9
3e verzuim	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	_____ dagen _____ weken 999 _____ maanden	_____	1 2 9
4e verzuim	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	_____ dagen _____ weken 999 _____ maanden	_____	1 2 9
5e verzuim	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	_____ dagen _____ weken 999 _____ maanden	_____	1 2 9
6e verzuim	op: _____ (datum) of _____ (schatten) 9 _____	_____ dagen _____ weken 999 _____ maanden	_____	1 2 9

a	b	c	a	b	c	a	b	c
1			2			3		
4			5			6		

63 Welke scholen of opleidingen volgt (O.P.) of heeft (O.P.) gevolgd?

Voltooid?/diploma of
getuigschrift behaald? Hoeveel klassen/jaren
met succes doorlopen?

School, opleiding	Richting	ja	neen	nog bezig ga.	wn./ ga.	wn./ ga.
1. -----	-----	1	2	3	9	-----
2. -----	-----	1	2	3	9	-----
3. -----	-----	1	2	3	9	-----
4. -----	-----	1	2	3	9	-----
5. -----	-----	1	2	3	9	-----
6. -----	-----	1	2	3	9	-----
		63 - A1				63 - A2

64 Heeft (O.P.) een eigen inkomen of een persoonlijke uitkering?

ja	1	65
neen	2	76
weet niet/geen antwoord	9	

65 ENQ.: kaart 13. Meer dan een antwoord mogelijk.

Waaruit is (O.P.'s) inkomen of uitkering opgebouwd?

loon of salaris	01	66
winst uit eigen onderneming/vrij beroep	02	
inkomen uit vermogen	04	
pensioen of lijfrente	08	
A.O.W.- of A.W.W.-uitkering	16	
W.A.O.- of A.A.W.-uitkering	01	
werkloosheidsuitkering	02	
bijstandsuitkering	04	
andere bron (bijv. studietoelage)		
nl.:	08	
weet niet/geen antwoord	16	76

66 ENQ.: indien in vraag 65 meer dan een inkomensbron is omcirkeld, vraag 66 stellen. Anders doorgaan met vraag 67.

Wat is de voornaamste inkomensbron?

-----	-----	67
weet niet/geen antwoord	99	

67 O.P. is:

alleenstaande	1	68
hoofd H.H. zonder partner	2	
hoofd H.H. met partner	3	69
anders	4	72
weet niet/geen antwoord	9	

68 ENQ.: kaart 14

Hoeveel bedraagt het netto jaarinkomen van (O.P.)?

ENQ.: het inkomen van verdienende kinderen niet meetellen. Netto is wat men "schoon" in handen krijgt.

minder dan f 12 500	01	70
f 12 500 - f 18 000	02	
f 18 000 - f 22 000	03	
f 22 000 - f 25 000	04	
f 25 000 - f 28 000	06	
f 28 000 - f 31 000	06	
f 31 000 - f 36 000	07	
f 36 000 - f 40 000	08	
f 40 000 - f 45 000	09	
f 45 000 - f 55 000	10	
f 55 000 - f 65 000	11	76
meer dan f 65 000	12	
weet niet	98	
weigert	99	

69 ENQ.: kaart 14.

Hoeveel bedraagt het netto jaarinkomen van (O.P.) en (partner) samen?

ENQ.: het inkomen van verdienende kinderen niet meetellen. Netto is wat men "schoon" in handen krijgt.

minder dan f 12 500	01	70
f 12 500 - f 18 000	02	
f 18 000 - f 22 000	03	
f 22 000 - f 25 000	04	
f 25 000 - f 28 000	06	
f 28 000 - f 31 000	06	
f 31 000 - f 36 000	07	
f 36 000 - f 40 000	08	
f 40 000 - f 45 000	09	
f 45 000 - f 55 000	10	
f 55 000 - f 65 000	11	76
meer dan f 65 000	12	
weet niet	98	
weigert	99	

- 70 Zijn er inwonende of uitwonende kinderen van 16 tot 27 jaar waarvoor (O.P.) kinderbijslag krijgt?

ja	1	71
neen	2	} 72
weet niet/geen antwoord	9	

- 71 Kunt u voor ieder van deze kinderen de leeftijd aangeven en of deze kinderbijslag enkelvoudig, dubbel of drievoudig is?

	leeftijd	blanco	Kinderbijslag			wn./
			enkel-	dubbel	drie-	ga.
			voudig	voudig	voudig	
1e kind	---	---	1	2	3	9
2e kind	---	---	1	2	3	9
3e kind	---	---	1	2	3	9
4e kind	---	---	1	2	3	9
5e kind	---	---	1	2	3	9

- 72 Wilt u zo goed zijn om nu ook nog op te geven hoeveel precies het bruto inkomen van (O.P.) bedraagt?

ENQ.: bedoeld wordt zonder aftrek van belasting, sociale premies, etc. Voor inkomen uit eigen onderneming/vrij beroep geldt het inkomen na aftrek van beroeps- en bedrijfskosten. Indien alleen "netto" bekend, 8 omcirkelen en bedrag invullen bij vraag 74.

f -----	per week	1	} 76
	per maand	2	
	per jaar	3	
weet niet		8	74
weigert/geen antwoord		9	76

- 73 Voor welk jaar geldt dit?

1981	1	} 76
1982	2	
1983	3	
weet niet/geen antwoord	9	

- 74 Kunt u misschien wel precies het netto inkomen van (O.P.) opgeven?

ENQ.: bedoeld wordt het bedrag dat O.P. „schoon” in handen krijgt.

f -----	per week	1	} 76
	per maand	2	
	per jaar	3	
weet niet		8	74
weigert/geen antwoord		9	76

- 75 Voor welk jaar geldt dit?

1981	1	} 76
1982	2	
1983	3	
weet niet/geen antwoord	9	

- 76 ENQ.: kaart 15. Meer dan één antwoord mogelijk

Heeft (O.P.) bij het bereiken van de daarvoor geldende leeftijd recht op nog een andere uitkering dan alleen maar A.O.W.? Wilt u op de kaart kijken en zeggen wat voor (O.P.) geldt?

pensioenregeling voor ambtenaren ..	1	} 78
ondernemings- of bedrijfspensioen ..	2	
particuliere pensioenregeling (zelf afgesloten)	3	
lijfrente of levensverzekering (zelf afgesloten of aangegaan)	4	
anders nl.:	5	
neen, alleen A.O.W.	6	
geen recht op A.O.W.	7	
weet niet/geen antwoord	9	

- 78 Nu een heel andere vraag:

Hoe lang is (O.P.)?

ENQ.: bedoeld wordt zonder schoenen. Ga desnoods uit van uw eigen lengte.

--- centimeter	_____	} 79
weet niet/geen antwoord	999	

- 79 Hoeveel kilo weegt (O.P.)?

ENQ.: bedoeld wordt zonder kleren.

--- kilo	_____	} 80
weet niet/geen antwoord	999	

- (80) Tijdstip einde vragenlijst voor deze

O.P. ____ uur ____ minuten.

--	--	--	--	--

reserve

81	82	83	84	85

centraal bureau voor de statistiek
 Hoofdafdeling Persoons- en Gezinsenquêtes
 Telefoon 045 -73 66 66 toestel 2177

GEZONDHEIDSENQUÊTE 1984

vragenlijst D voor personen van 16 jaar en ouder
(schriftelijke vragenlijst)

Volgnummer

Volgnummer H.H.

Regelnummer huishoudbox

Gegevens van persoon door wie deze vragenlijst
 lijst wordt ingevuld:

Geslacht: man
 vrouw

Leeftijd (in jaren)

--	--	--	--	--	--	--	--

Bestemd voor: _____

Enquêtrix-nr.

--	--	--	--	--	--	--	--

- 1a Kunt u met een soort rapportcijfer aangeven hoe uw gezondheidstoestand de laatste tijd is? (S.v.p. een cijfer omcirkelen)

zeer
slecht

zeer
goed

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

☐ ☐

- b En hoe was uw gezondheidstoestand ongeveer 5 jaar geleden? (S.v.p. een cijfer omcirkelen)

zeer
slecht

zeer
goed

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

☐ ☐

Bij de volgende vragen
het juiste antwoord aankruisen

☐
☐
☒

- 2 Hoe vaak heeft u in de afgelopen 5 jaar in een ziekenhuis of kliniek gelegen? (opname voor bevalling niet meetellen).

- ☐ 0 keer
☐ 1 keer
☐ 2 keer
☐ 3 keer
☐ 4 of 5 keer
☐ 6 keer of vaker

☐

- 3 Hoe was u de afgelopen 5 jaar verzekerd tegen ziektekosten?

- ☐ steeds in het ziekenfonds
☐ steeds particulier verzekerd (incl. I.Z.A., I.Z.R.)
☐ een periode in het ziekenfonds en een periode particulier verzekerd
☐ anders, nl.: _____

☐

- 4 Er wordt wel eens gedacht over de invoering van een algemene verzekering tegen ziektekosten, dus een verzekering die voor iedereen geldt.

Stel dat er zo'n verzekering komt, wat vindt U dan van de premie die de mensen zouden moeten betalen?

Vindt U bijvoorbeeld:

- Grote gezinnen moeten meer betalen dan kleine gezinnen 1 ☐ mee eens
 2 ☐ niet mee eens

- Gezinnen met een hoog inkomen moeten meer betalen dan gezinnen met een laag inkomen 1 ☐ mee eens
 2 ☐ niet mee eens

- Gezinnen die veel gebruik maken van de diensten van huisarts, apotheek, specialist, ziekenhuis etc. moeten meer betalen dan gezinnen die daar weinig gebruik van maken 1 ☐ mee eens
 2 ☐ niet mee eens

- Alle gezinnen moeten evenveel betalen, ongeacht inkomen, gezinsgrootte en gebruik van medische diensten. 1 ☐ mee e
 2 ☐ niet mee eens

- 5 Hebt U geregeld last van hoesten? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 6 Hebt U nogal eens pijn in Uw borst of hartstreek? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 7 Hebt U nogal eens hartkloppingen of bonzingen in de hartstreek? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 8 Hebt U geregeld last van koude vingers, handen of voeten? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 9 Hebt U het idee dat U overmatig dorstig bent? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 10 Is Uw eetlust minder dan U normaal acht? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 11 Hebt U nogal eens een opgezet of drukkend gevoel in de maagstreek? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 12 Bent U gauw kortademig? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 13 Hebt U nogal eens pijn in Uw maagstreek? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 14 Hebt U vaak een vieze of zoetige smaak in de mond? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 15 Is Uw maag nogal eens van streek? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 16 Hebt U nogal eens last van prikkende of tranende ogen? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 17 Hebt U last van oorsuizen? 1 ☐ ja
 2 ☐ nee

- 17 Voelt U zich de laatste tijd fit? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 18 Moet U vaak de keel schrapen? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 19 Hebt U vaak pijn in of rondom de ogen? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 20 Hebt U vaak niesbuien? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 21 Is Uw neus geregeld verstopt? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 22 Hebt U vaak een hongergevoel? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 23 Hebt U het nogal eens benauwd op de borst? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- Hebt U nogal eens last van een prik-
kend gevoel in de neus? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 25 Slaapt U makkelijk in en slaapt U goed? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 26 Hebt U klachten over pijn in botten en spieren? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 27 Hebt U last van zwakke of pijnlijke voeten? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 28 Hebt U nogal eens last van rugpijn? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 29 Hebt U vaak een gevoel van moeheid? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 30 Stijgt het bloed gauw naar Uw hoofd? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 31 Moet U wel eens sterk zweten, ook als het niet warm is? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 32 Voelt U zich weleens moe na een inspannende dag? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 33 Hebt U nogal eens last van jeuk? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 34 Hebt U vaak last van puistjes of puisten? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 35 Voelt U zichzelf gezond? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 36 Hebt U nogal eens last van hoofdpijn? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 37 Hebt U nogal eens vage maag-
klachten? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 38 Bent U nogal eens duizelig? 1 ☐ ja
2 ☐ nee

- 39 Moet U overdag vaak plassen? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 40 Is Uw buik nogal eens van streek? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 41 Voelt U zich nogal eens slaperig of suffig? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 42 Hebt U weleens een verdoofd gevoel of tintelingen in de ledematen? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 43 Voelt U zich vaak opgewonden? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 44 Hebt U meestal iedere dag ontlasting? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 45 Vindt U zichzelf te mager? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 46 Vindt U zichzelf te dik? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 47 Voelt U zich nogal eens lusteloos? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 48 Hebt U last van reumatiek? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 49 Voelt U zich vaak zenuwachtig? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 50 Staat U in de regel 's-ochtends moe en niet uitgerust op? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 51 Hebt U nogal eens kleine ongevalltjes? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 52 Voelt U zich gauwer moe dan U normaal acht? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 53 Kunt U de laatste tijd slechter tegen sterke drank dan vroeger? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- (Als U nooit drinkt dan nee antwoorden)
- 54 Voelt U zich gauw geprikkeld? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 55 Hebt U vaak last van trillende handen? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 56 Valt U, als U thuis bent, gauw van moeheid in de stoel in slaap? 1 ☐ ja
2 ☐ nee
- 57 Hebt U nogal eens last van bloedend tandvlees? 1 ☐ ja
2 ☐ nee

s.v.p. ook achterzijde invullen

58 Kunt U, eventueel met hoorapparaat, een gesprek volgen in een groep van 3 of meer personen?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

59 Kunt U, eventueel met hoorapparaat, een gesprek voeren met één andere persoon?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

60 Kunt U normaal verstaanbaar praten?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

61 Zijn Uw ogen goed genoeg om de kleine letters in de krant te kunnen lezen? (Eventueel met bril)

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

62 Kunt U op een afstand van 4 meter het gezicht van iemand herkennen?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

63 Kunt U hard voedsel bijten en kauwen zoals bijvoorbeeld een harde appel?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

64 Kunt U zelf Uw eten snijden, zoals bijvoorbeeld vlees?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

65 Kunt U de nagels van Uw tenen knippen?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

66 Kunt U een voorwerp van 5 kilo, bijvoorbeeld een volle boodschappentas, 10 meter dragen?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

67 Kunt U, als U rechtop staat, buigen en iets van de grond oppakken?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

68 Zou U 100 meter hard kunnen lopen?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

69 Kunt U 400 meter aan een stuk lopen zonder stil te staan?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

70 Kunt U zichzelf aan- en uitkleden?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

71 Kunt U zelf in en uit bed stappen?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

72 Kunt U zich op dezelfde verdieping van de ene kamer naar de andere verplaatsen?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

73 Kunt U een trap van 15 treden op- en aflopen zonder stil te moeten staan?

- 1 ☐ ja, zonder moeite
- 2 ☐ ja, maar met enige moeite
- 3 ☐ ja, maar met grote moeite
- 4 ☐ nee, dat kan ik niet

BIJLAGE 2

VERDELING VAN DE STEEKPROEF OVER BEROEPS- EN BEDRIJFSKLASSEN

In deze bijlage wordt de verdeling van de steekproef over de verschillende beroeps- en bedrijfsklassen vermeld, zowel in aantallen als in percentages. In tabel 1 staat de verdeling over de beroepsklassen, in tabel 2 over de bedrijfsklassen.

Tabel 1 De verdeling van de totale steekproef over de beroepsklassen; de getallen staan in percentages met tussen haakjes de aantallen.

beroepsklassen	% (aantal)
01 schei-, natuurkundigen en verwante technici	0,8 (73)
02/03 architecten, ingenieurs en verwante technici, tekenaars	4,2 (405)
04 vliegtuig- en scheepsofficieren	0,4 (34)
05 biologen, biochemici, landbouwkundigen en verwante vakspecialisten	0,6 (57)
06/07 genees- en tandheelkundigen, dierenartsen, verpleegkundigen en verwante vakspecialisten	5,0 (476)
08 statistici, wiskundigen, systeemanalysten e.v.f.	1,1 (100)
09 economen	0,2 (20)
11 accountants	0,3 (25)
12 juristen	0,3 (26)
13 leerkrachten en praktijkinstructeurs aan scholen	5,6 (544)
14 bedienaars van de eredienst	0,1 (14)
15 auteurs, journalisten e.d.	0,3 (24)
16 beeldhouwers, kunstschilders, fotografen e.a. beeldende kunstenaars	0,5 (50)
17 musici, toneelspelers e.a. uitvoerende kunstenaars	0,3 (28)
18 beroepsporters	0,2 (23)
19 wetenschappelijke e.a. vakspecialisten n.e.g.	2,8 (267)
20 beleidsvoerende en hoger leidinggevende functies bij openbaar bestuur	0,2 (15)
21 beleidsvoerende en hoger leidinggevende functies excl openbaarbestuur	2,6 (245)
30 toezichthoudend- en leidinggevend administratief personeel	0,5 (45)
31 uitvoerende hoofdbanisten	0,1 (12)
32 secretaresses, typisten, posttypisten e.d.	2,3 (218)
33 boekhouders, kassiers e.v.f.	4,6 (445)
34 boekhoudmachine, computerapparatuur operateurs e.d.	0,2 (16)
35 toezichthoudend- leidinggevend transport- en communicatie personeel	0,4 (38)
36 conducteurs trein, tram, bus e.d.	- (3)
37 post- en distributie personeel	0,8 (78)
38 telefonisten, telegrafisten e.d.	0,2 (22)
39 administratieve functies e.d.	9,4 (885)
40 directeurs en bedrijfsleiders groothandel	0,3 (30)
41 directeurs en bedrijfsleiders detailhandel	0,4 (36)
42 zelfstandige groothandelaren en tussenpersonen	0,3 (29)
43 zelfstandige winkeliers	1,5 (140)
44 zelfstandige detailhandelaren niet in winkels	0,1 (9)
45 toezichthoudend- leidinggevend commercieel personeel	0,7 (67)
46 vertegenwoordigers, handelsagenten	0,9 (88)
47 verzekeringsagenten, makelaars e.a. tussenpersonen t.b.v. zakelijke diensten, veilinghouders e.d.	0,7 (65)
48 winkelbedienden e.a. verkopers	5,5 (524)
49 commerciële functies	0,3 (27)
50 directeurs en bedrijfsleiders horeca bedrijven	0,3 (28)
51 zelfstandige hotel-, restaurant-, cafehouders e.d.	0,4 (39)
52 toezichthoudend-, leidinggevend huishoudelijk personeel e.d.	0,1 (14)
53 koks, kelners, buffetbedienden e.d.	2,1 (199)
54 huishoudelijk en verzorgend personeel	4,4 (412)
55 huisbewaarders, schoonmaakpersoneel	2,8 (261)
56 wassers, persers e.d.	0,1 (11)
57 kappers, schoonheidsspecialisten	0,6 (52)
58 brandweer-, politiepersoneel, bewakers e.d.	1,2 (110)
59 dienstverlenende functies n.e.g.	0,7 (64)

Tabel 1 -vervolg-

beroepsklassen	% (aantal)
60 bedrijfsleiders land- en tuinbouw	- (4)
61 zelfstandige land- en tuinbouwers	2,4 (226)
62 agrarische arbeiders	2,5 (235)
63 boswachters en bosarbeiders, griendwerkers e.d.	0,1 (5)
64 vissers, jagers e.d.	0,2 (15)
70 toezichhoudend- leidinggevend productie personeel	1,8 (170)
71 mijn-, groevarbeiders, bronboorders e.d.	- (2)
72 hoogoven- smeltovenarbeiders, walsers, gieters, vormers e.a. metaalvervaardigende arbeiders	0,2 (23)
73 houtzagers, papiermakers e.d.	0,1 (11)
74 chemische procesarbeiders e.v.f.	0,4 (35)
75 spinners, wevers, breiers, ververs	0,2 (18)
76 leerlooiers, pelsbereiders e.d.	- (2)
77 voedingsmiddelen- en drankenbereiders	1,2 (114)
78 tabaksbewerkers, tabaksproduktenwerkers	- (3)
79 kleermakers, kostuumnaaiers, stoffeerders e.v.f.	0,7 (64)
80 schoenmakers, lederwarenmakers	0,3 (25)
81 meubelmakers e.a. houtbewerkers	0,4 (36)
82 steenhouwers, -zagers, -slijpers e.d.	- (1)
83 smeden, gereedschapmakers, machinale metaalbewerkers	0,8 (72)
84 machinebankwerkers, -monteurs, instrumentmakers, samenstellers en reparateurs van machines en apparaten	3,4 (325)
85 electromonteurs, samenstellers en reparateurs van electische apparaten	2,0 (186)
86 radio-, tv-, zend-, geluids- en beeldapparatuurbedienen	0,1 (7)
87 loodgieters, pijpfitters, lassers, plaat en constructiewerkers	2,1 (211)
88 goud- en zilvermeden, diamantbewerkers e.d.	0,1 (5)
89 glas-, aardewerkvormers e.v.f.	0,1 (13)
90 rubber- en plasticproduktenmakers	0,2 (21)
91 papierwaren- en kartonnagewerkers	0,1 (8)
92 drukkers e.v.f.	1,0 (98)
93 schilders	0,9 (80)
94 ambachts- en industrieberoepen niet eerder genoemd	0,3 (31)
95 metselaars, timmerlieden e.a. bouwvakarbeiders	3,7 (350)
96 machinisten e.a. bedieners van stationaire machines en installaties	0,1 (5)
97 laders, lossers, inpakkers, grondwerk-, kraanmachinisten e.d.	2,7 (252)
98 chauffeurs, matrozen, treinbestuurders e.v.f.	4,4 (416)

Tabel 2 De verdeling van de steekproef over de bedrijfsklassen; de getallen staan in percentages met tussen haakjes de aantallen.

bedrijfsklasse		
01 land- en tuinbouw	4,8	(454)
02 bosbouw	0,1	(6)
03 visserij	0,1	(14)
11 kolenmijnbouw		
12 aardolie- en aardgaswinning en exploratie	0,1	(12)
19 overige delfstoffenwinning	0,1	(7)
20/21 voedings- en genotmiddelenindustrie	3,0	(291)
22 textielindustrie	0,5	(51)
23 kledingindustrie	0,4	(39)
24 leder-, schoen- e.a. lederwarenindustrie	0,3	(24)
25 hout- en meubelindustrie	0,7	(67)
26 papier- en papierwarenindustrie	0,5	(51)
27 grafische industrie, uitgeverijen	1,9	(182)
28 aardolie-industrie	0,2	(23)
29 chemische industrie	1,6	(148)
30 kunstmatige en synthetische garen- en vezelindustrie	0,2	(16)
31 rubber- en kunststofverwerkende industrie	0,5	(44)
32 bouwmaterialen-, aardewerk- en glasindustrie	0,6	(58)
33 basis metaalindustrie	0,8	(79)
34 metaalproduktenindustrie	1,9	(180)
35 machine-industrie	1,7	(160)
36 electrotechnische industrie	2,3	(224)
37 transportmiddelenindustrie	1,2	(112)
38 instrumenten- en optische industrie	0,2	(20)
39 overige industrie	1,3	(123)
40 openbare nutsbedrijven	0,9	(87)
51 bouw nijverheid	6,5	(621)
52 bouwinstallatiebedrijven	1,8	(169)
61/62 groothandel	5,3	(502)
63/64 tussenpersonen in de handel		
65/66 detailhandel	9,0	(862)
67 hotels, restaurants, cafe's e.d.	1,8	(176)
68 reparatiebedrijven voor gebruiksgoederen	1,2	(117)
71 spoorwegen	0,6	(57)
72 wegvervoer	2,4	(229)
73 zeevaart	0,7	(65)
74 binnenvaart	0,2	(16)
75 luchtvaart	0,4	(38)
76 hulpbedrijven van het vervoer	0,4	(41)
77 communicatiebedrijven	1,8	(170)
81 bankwezen	2,4	(233)
82 verzekeringswezen	1,3	(120)
83 exploitatie van en handel in onroerende goederen e.d.	0,6	(55)
84 zakelijke dienstverlening	4,3	(407)
85 verhuur van machines e.a. roerende goederen	0,1	(7)
90 openbaar bestuur, defensie en wettelijke sociale verzekering	7,6	(726)
91 religieuze organisaties e.d.	0,3	(27)
92 onderwijs	8,0	(759)
93 gezondheids- en veterinaire diensten	6,8	(651)
94 maatschappelijke dienstverlening	5,4	(518)
95 sociaal-culturele instellingen	1,6	(152)
96 sport en recreatie	0,7	(71)
97 bedrijfs- en werknemersorganisaties, researchinstellingen, overige sociale organisaties	0,9	(85)
98 overige dienstverlenende bedrijven	2,1	(201)
99 particuliere huishoudens met personeel in loondienst	-	-

BIJLAGE 3

UITWERKING STATISTISCHE ANALYSE

1. Inleiding

De vraagstelling van dit onderzoek was kort samengevat welke bedrijfs- cq beroepstakken en -klassen een relatief hoge kans op de aanwezigheid van rugklachten hebben. Daarbij ging het, wat de expositievariabele betreft, dus om vier categorische variabelen (bedrijfs/beroepstakken cq -klassen) en wat de effectvariabele betreft om een dichotome variabele (rugklachten wel/niet). Tevens moest rekening gehouden kunnen worden met categorische intervenierende variabelen als leeftijd en geslacht.

Om de relaties tussen deze variabelen in kaart te brengen, is afgezien van het vervaardigen van een grote reeks kruistabellen voor iedere mogelijke combinatie van variabelen en bijbehorende toetsing van afhankelijkheid binnen iedere kruistabel apart. In plaats daarvan is een statistisch model gebruikt dat de mogelijkheid bood de relatie tussen de betrokken variabelen meer efficiënt en systematisch te evalueren. Aangezien het hier ging om (1) de vraag naar de kans op rugklachten (2) categorische expositievariabelen (3) een dichotome effectvariabele en (4) categorische interveniërende variabelen, is gekozen voor het zogenaamde 'logit-model' dat in het pakket SPSS-X is opgenomen. Dit is een variant op het gangbare loglineaire analysemodel. De 'output' van dit model is de 'log odds', dat wil zeggen de kans dat iemand in een bepaalde expositiecategorie rugklachten heeft ten opzichte van de kans dat iemand in die categorie geen rugklachten heeft; door leeftijd in het model op te nemen als variabele met eigen invloed op rugklachten, kon voorkomen worden dat gevonden verschillen in prevalentie van rugklachten tussen expositiecategorieën slechts het gevolg zouden kunnen zijn van aanwezige leeftijdsverschillen tussen deze expositiecategorieën. De invloed van geslacht is door stratificering onder controle gehouden.

2. Resultaten

Eerst is nagegaan in hoeverre afhankelijkheid aanwezig was tussen rugklachten en de expositiecategorieën door een onverzadigd model te konstrueren, waarin geen interactie tussen beide variabelen is toegestaan. Dit model (rugklachten en expositie zijn onafhankelijk) bleek bij de mannen in alle gevallen slecht te passen, bij de vrouwen echter alleen ten aanzien van de beroepstakken en -klassen.

Het geformuleerde model bleek in het algemeen goed te 'passen' wanneer ook de variabele leeftijd werd opgenomen.

In tabel 1 en 2 zijn de parameterschattingen van dit model weergegeven, die de onafhankelijk bijdrage van de betreffende parameter (= categorie expositie) symboliseren aan het model. Deze parametercoëfficiënt zijn met een eenvoudige formule terug te rekenen naar de log odds. Een negatieve coëfficiënt duidt erop dat de betreffende expositiecategorie relatief weinig rugklachten kent, een positieve coëfficiënt duidt op een relatief hoge prevalentie van rugklachten.

Tabel 1 Parameter schattingen op basis van 'logit-model' voor de diverse bedrijfs- en beroepstakken

	parameter	coefficient	met 95% CI		Z-value 1)
		coeff	-	+	
beroepstakken; mannen					
0/1	-.13	-.20	-.06		-3.70
2	-.06	-.19	.08		-.80
3	-.11	-.19	-.03		-2.71
4	-.04	-.13	.05		-.83
5	.18	.07	.29		3.23
6	.04	-.06	.14		.73
7/8/9	.12	\$	\$		\$
beroepstakken; vrouwen					
0/1	.00	-.09	.10		.06
3	-.06	-.15	.03		-1.25
4	.03	-.08	.15		.58
5	.05	-.04	.14		1.06
6	-.20	-.47	.07		-1.43
7/8/9	.18	\$	\$		\$
	parameter	coefficient	met 95% CI		Z-value 1)
		coeff	-	+	
bedrijfstakken; mannen					
0	-.01	-.11	.10		-.09
2/3	.00	-.06	.07		.08
4	.03	-.19	.26		.29
5	.18	.10	.26		4.29
6	.03	-.05	.10		.66
7	.02	-.07	.12		.45
8	-.15	-.25	-.04		-2.77
9	-.10	\$	\$		\$
bedrijfstakken; vrouwen					
2/3	.02	-.10	.14		.27
6	.07	-.02	.17		1.49
7	-.09	-.30	.12		-.83
8	.00	-.12	.12		.01
9	.00	\$	\$		\$

1) Een Z-value $\geq \pm 1.96$ kan worden beschouwd als significant $p < .05$

\$ exakte waarde wordt niet door SPSS gegeven

Tabel 2 Parameter schattingen op basis van 'logit-model' voor de diverse bedrijfs- en beroepsklassen

	parametercoefficient met 95% CI			Z-value 1)
	coefficient	-	+	
beroepsklassen; mannen				
02/03	-.19	-.31	-.05	-2.87
06/07	-.15	-.35	.06	-1.39
08	-.01	-.25	.23	-.11
13	-.06	-.20	.08	.81
19	-.27	-.47	-.05	-2.48
33	-.21	-.36	-.06	-2.72
39	-.16	-.28	-.03	-2.51
43	-.07	-.28	.14	-.63
48	-.04	-.22	.14	-.46
53	.17	-.08	.42	1.33
55	.26	-.01	.52	1.92
58	.05	-.16	.26	.47
61	-.07	-.22	.09	-.84
62	.07	-.10	.24	.85
70	.15	-.02	.32	1.78
77	.13	-.09	.34	1.15
84	-.03	-.17	.10	-.46
85	-.16	-.35	.03	-1.66
87	.17	.02	.33	2.21
92	-.05	-.31	.20	-.41
95	.31	.20	.43	5.25
97	.01	-.15	.17	.14
98	.15	\$	\$	\$
beroepsklassen; vrouwen				
06/07	.08	-.04	.20	1.25
13	.00	-.14	.14	.05
19	-.06	-.27	.15	-.55
32	-.15	-.31	.01	-1.82
33	.03	-.15	.20	.29
39	-.04	-.16	.07	-.75
48	.04	-.08	.17	.71
53	.12	-.07	.31	1.21
54	.03	-.08	.14	.52
55	.13	-.01	.28	1.78
62	.18	\$	\$	\$

1) Een Z-value >+/-1.96 kan worden beschouwd als significant $p < .05$

\$ exakte waarde wordt niet door SPSS gegeven

Tabel 2 -vervolg-

	parametercoefficient met 95% CI			Z-value 1)
	coeff	-	+	
bedrijfsklassen; mannen				
20/21	.03	-.12	.18	.44
27	-.10	-.32	.11	-.94
29	-.06	-.27	.15	-.54
34	-.03	-.22	.15	-.32
35	.06	-.12	.25	.67
36	-.11	-.28	.06	-1.25
37	-.02	-.25	.20	-.19
39	.38	.18	.59	3.66
61/62	.02	-.10	.14	.38
65/66	.05	-.07	.17	.84
67	.09	-.15	.33	.74
68	.11	-.10	.33	1.03
72	.14	-.01	.29	1.78
77	-.04	-.23	.16	-.36
81	-.24	-.48	-.01	-2.02
82	-.02	-.27	.23	-.16
84	-.14	-.29	.01	-1.77
90	-.16	-.27	-.05	-2.82
92	-.05	-.17	.07	-.77
93	-.04	-.22	.14	-.45
94	-.02	-.27	.24	-.11
98	.00	\$	\$	\$

bedrijfsklassen; vrouwen				
61/62	.16	-.03	.35	1.66
65/66	.02	-.08	.13	.43
67	.02	-.22	.26	.14
81	-.14	-.26	.08	-1.27
84	-.00	-.19	.18	-.04
90	.01	-.17	.19	.12
92	-.08	-.21	.04	-1.34
93	-.04	-.15	.07	.66
94	.03	-.08	.14	.58
95	-.02	\$	\$	\$

1) Een Z-value >+/-1.96 kan worden beschouwd als significant p<.05

\$ exakte waarde wordt niet door SPSS gegeven

BIJLAGE 4

VERGELIJKING VAN DE STEEKPROEF MET DE ARBEIDSKRACHTENTELLING VAN HET CBS.

Om een indruk te krijgen van de representativiteit van de steekproef van de GE is deze met betrekking tot bepaalde steekproef kermerken vergeleken met de arbeidskrachtentelling van het CBS uit 1983.

Tabel 1 Geslachtsverdeling van zowel de GE als arbeidskrachtentelling van het CBS (CBS); getallen in percentages

geslacht	CBS	GE
man	67%	67%
vrouw	33%	33%
totaal	100%	100%

Tabel 2 Leeftijdsverdeling van de totale steekproef en mannen en vrouwen afzonderlijk van zowel de GE als de arbeidskrachtentelling van het CBS (CBS); getallen in percentages

leeftijdsverdeling	totale steekproef		mannen		vrouwen	
	CBS	GE	CBS	GE	CBS	GE
16-34 jaar	50	46	46	42	59	55
35-49 jaar	34	37	36	39	29	33
> 50 jaar	16	17	19	19	12	12
totaal	100	100	100	100	100	100

Tabel 3 Verdeling van de totale steekproef en mannen en vrouwen afzonderlijk over de beroepstakken van zowel de GE als de CBS arbeidskrachtentelling

beroepstak	tot pop		mannen		vrouwen	
	CBS	GE	CBS	GE	CBS	GE
0/1 wetenschap e.a vak-specialisten	20,8	22,9	18,9	21,8	24,8	25,1
2 beleidvoerende functies	4,2	2,7	4,4	3,8	0,7	0,7
3 administratieve functies	18,6	18,6	13,7	14,3	28,7	27,4
4 commerciële functies	12,6	10,7	5,8	9,8	12,3	12,6
5 dienstverlenende functies	11,6	12,6	5,4	5,4	23,7	27,0
6 agrarische functies	5,5	5,1	6,7	6,7	3,0	1,9
7/8/9 ambachts- industrie en transport	37,3	27,3	37,3	38,2	5,7	5,3
X militairen	1,8	-	2,6	-	-	-
totaal	100	100	100	100	100	100

Tabel 4 Verdeling van de totale steekproef en mannen en vrouwen afzonderlijk over de bedrijfstakken van zowel de GE als de CBS arbeidskrachtentelling

bedrijfstak	totaal		mannen		vrouwen		
	CBS	GE	CBS	GE	CBS	GE	
0 landbouw en visserij		5,3	5,0	6,5	6,4	3,1	1,9
1 delfstoffenwinning		0,2	0,2	0,2	0,3	-	0,1
2/3 industrie		19,7	19,8	24,4	24,7	10,1	9,6
4 openbare nutsbedrijven		0,9	0,9	1,2	1,2	0,3	0,3
5 bouwnijverheid en installatiebedrijven		7,6	8,3	10,6	11,8	1,4	0,9
6 handel, hotel en restaurantwezen, reparatiebedrijven voor gebruiksgoederen		17,5	17,4	15,8	15,5	20,8	21,3
7 transport-, opslag- en communicatiebedrijven		6,3	6,5	8,0	8,2	2,2	2,7
8 bank- en verzekeringswezen, zakelijkedienstverlening		7,4	8,6	8,1	8,4	8,8	9,1
9 overige dienstverlening		33,1	33,4	24,0	23,5	51,6	54,1
totaal		100	100	100	100	100	100

Uit deze tabellen blijkt dat de verdeling van leeftijd, geslacht, bedrijfs- en beroepstakken in de steekproef een goede weerspiegeling is van de betreffende verdelingen in de totale Nederlandse bevolking en de steekproef op die punten representatief geacht mag worden.

BIJLAGE 5

TABELLEN, behorende bij figuren

Tabel 1 (bij figuur 3.1)

De gemiddelde leeftijd van deelnemers met en zonder rugklachten voor de totale steekproef en mannen en vrouwen afzonderlijk.

	gemiddelde totaal ¹	leeftijd (jaren)	
		mannen ¹	vrouwen ¹
rugklachten	38,8	40,3	36,1
geen rugklachten	36,2	37,3	33,3

¹ verschil tussen mannen en vrouwen en tussen de groepen met en zonder rugklachten significant $p < 0.05$

Percentuele verdeling van de steekproef over drie leeftijdscategorieën; tussen haakjes staan de aantallen.

leeftijdscategorie	tot. pop. ¹	mannen ¹	vrouwen ¹
16-34 jaar	46,5 (4489)	42,2 (2739)	55,4 (1750)
35-49 jaar	36,7 (3542)	38,5 (2502)	32,9 (1040)
> 50 jaar	16,8 (1625)	19,3 (1254)	11,7 (371)
totaal	100 (9656)	100 (6495)	100 (3161)

¹ = verdeling van de groepen over de diverse leeftijdscategorieën significant verschillend; $p < 0,05$

Tabel 2 (bij figuur 3.2)

De percentuele verdeling van de totale populatie en mannen en vrouwen afzonderlijk over de beroepstakken; tussen haakjes staan de aantallen.

beroepstak	tot pop	mannen	vrouwen
0/1 wetenschap e.a vak- specialisten	22,9 (2166)	21,8 (1379)	25,1 (787)
2 beleidvoerende functies	2,7 (260)	3,8 (238)	0,7 (22)
3 administratieve functies	18,6 (1762)	14,3 (905)	27,4 (857)
4 commerciële functies	10,7 (1015)	9,8 (619)	12,6 (396)
5 dienstverlenende functies	12,6 (1190)	5,4 (344)	27,0 (846)
6 agrarische functies	5,1 (485)	6,7 (427)	1,9 (58)
7/8/9 ambachts- industrie en transportfuncties	27,3 (2584)	38,2 (2417)	5,3 (167)
totaal	100 (9462)	100 (6329)	100 (3133)

Tabel 3 (bij figuur 3.3)

De leeftijdsverdeling van de mannelijke en vrouwelijke steekproefpopulatie over de beroepstakken; percentages

beroepstak leeftijdscategorie	mannen			vrouwen		
	16-34	35-50	>50	16-34	35-50	>50
0/1 wetenschap e.a vak- specialisten	39,1	45,0	16,0	59,2	33,3	7,5
2 beleidvoerende functies	15,5	53,4	31,1	18,2	59,1	22,7
3 administratieve functies	43,5	35,0	21,4	67,4	22,8	9,8
4 commerciële functies	38,4	39,7	21,8	54,8	32,8	12,4
5 dienstverlenende functies	53,5	27,9	18,6	44,7	39,0	16,3
6 agrarische functies	36,5	28,8	34,7	31,0	44,8	24,1
7/8/9 ambachts- industrie- en transport	46,9	37,8	15,3	47,9	39,5	12,6
totaal	42,4	38,6	19,0	55,6	32,6	11,8

Tabel 4 (bij figuur 3.4)

De percentuele verdeling van de totale populatie en mannen en vrouwen afzonderlijk over de bedrijfstakken; tussen haakjes staan de aantallen.

bedrijfstak	totaal	mannen	vrouwen
0 landbouw en visserij	5,0 (474)	6,4 (414)	1,9 (60)
1 delfstoffenwinning	0,2 (19)	0,3 (17)	0,1 (2)
2/3 industrie	19,8 (1892)	24,7 (1594)	9,6 (298)
4 openbare nutsbedrijven	0,9 (87)	1,2 (79)	0,3 (8)
5 bouwrijverheid en installatiebedrijven	8,3 (790)	11,8 (763)	0,9 (27)
6 handel, hotel en restaurantwezen ea	17,4 (1657)	15,5 (998)	21,3 (659)
7 transport-, opslag- en communicatiebedrijven	6,5 (616)	8,2 (532)	2,7 (84)
8 bank- en verzekerings- wezen, zakelijke dienstverl	8,6 (822)	8,4 (540)	9,1 (282)
9 overige dienstverlening	33,4 (3190)	23,5 (1516)	54,1 (1674)
totaal	100 (9547)	100 (6453)	100 (3094)

Tabel 5 (bij figuur 3.5)

De leeftijdsverdeling van de mannelijke en vrouwelijke steekproefpopulatie over de bedrijfstakken; percentages

bedrijfstak leeftijdscategorie	mannen			vrouwen		
	16-34	35-50	>50	16-34	35-50	>50
0 landbouw en visserij	37,4	28,5	34,1	30,0	45,0	25,0
1 delfstoffenwinning	35,3	52,9	11,8	-	-	100
2/3 industrie	41,0	39,1	19,9	58,1	30,2	11,7
4 openbare nutsbedrijven	34,2	39,2	26,6	62,5	37,5	-
5 bouw nijverheid en installatiebedrijven	43,8	41,4	14,8	55,6	33,3	11,1
6 handel, hotel en restaurantwezen ea	46,6	36,1	17,3	56,3	33,4	10,3
7 transport-, opslag- en communicatiebedrijven	41,7	40,8	17,5	57,1	31,0	11,9
8 bank- en verzekerings- wezen, zakelijke dienstverl	41,5	40,4	18,1	68,8	23,4	7,8
9 overige dienstverlening	41,9	39,2	18,9	53,3	34,3	12,4
totaal	42,2	38,5	19,3	55,6	32,8	11,6

Tabel 6 (bij figuur 3.6)

De prevalenties van rugklachten bij mannen en vrouwen; percentages.

percentage rugklachten ¹	
mannen	25,3
vrouwen	28,9
totaal	26,5

¹ verschil tussen mannen en vrouwen significant $p < 0.05$

De prevalentie van rugklachten bij de verschillende leeftijdscategorieën voor mannen en vrouwen afzonderlijk.

leeftijdscategorie	totaal ¹	mannen ¹	vrouwen ¹
16-34 jaar	21,7 (912)	20,0 (506)	24,4 (406)
35-50 jaar	30,2 (992)	28,6 (657)	34,0 (335)
> 50 jaar	31,6 (485)	30,3 (360)	26,2 (125)
totaal	100	100	100

¹ = verschillen over de leeftijdscategorieën significant $p < 0.05$

Tabel 7 (bij figuur 3.7)

Prevalentie (%) van rugklachten in de diverse beroepstakken voor mannen en vrouwen

beroepstak	mannen		vrouwen	
	(aantal)	prevalentie	(aantal)	prevalentie
0/1 wetenschap				
e.a. vakspecialisten	(1285)	20,5*	(744)	28,2
2 beleidvoerende functies ea	(217)	25,3	(20)	-
3 administratieve functies	(858)	20,9*	(815)	25,2
4 commerciële functies	(576)	23,4	(376)	30,1
5 dienstverlenende functies	(323)	30,7*	(806)	31,8
6 agrarische functies	(392)	27,0	(52)	23,1
7/8/9 ambachts- industrie- en transport	(2222)	28,9*	(159)	37,1

= te weinig respondenten in de betreffende tak

* significant $p < .05$ (met inachtneming van leeftijdsverschillen tussen de takken)**Tabel 8 (bij figuur 3.8)**

Prevalentie van rugklachten (%) in de diverse bedrijfstakken voor mannen en vrouwen

bedrijfstak	mannen		vrouwen	
	(aantal)	prevalentie	(aantal)	prevalentie
0 landbouw en visserij	(382)	26,2	-	-
2/3 industrie	(1490)	25,9	(289)	29,1
4 openbare nutsbedrijven	(75)	28,0	-	-
5 bouwrijverheid en installatiebedrijven	(690)	32,6*	-	-
6 handel, hotel- en restaurantwezen ed.	(917)	26,2	(617)	31,4
7 transport-, opslag- en communicatiebedrijven	(494)	26,5	(80)	25,0
8 bank- en verzekeringswezen, zakelijke dienstverlening	(505)	20,6*	(268)	27,2
9 overige dienstverlening	(1415)	21,7*	(1589)	28,9

- = te weinig respondenten in de betreffende tak

* significant $p < .05$ (met inachtneming van leeftijdsverschillen tussen de takken)

Tabel 9 (bij figuur 3.9)

Prevalentie (%) van rugklachten in de diverse beroepsklassen voor mannen en vrouwen

beroepsklasse	mannen (aantal)	prevalentie	vrouwen (aantal)	prevalentie
beroepstak 0/1 wetenschap e.a. vakspecialisten	(1285)	20,5*	(744)	28,2
2/3 architecten, ingenieurs, tekenaars	(381)	19,9*	-	-
6/7 genees/tandheelkundigen, dierenartsen, verplegenden	(83)	20,5	(286)	30,8
8 statistici, wiskundigen, systeemanalysten e.a.	(94)	24,4	-	-
13 leerkrachten, praktijk- instructeurs aan scholen	(271)	24,4	(236)	28,8
19 wetenschappelijke e.a. vakspecialisten	(148)	17,6*	(102)	25,5
beroepstak 2 beleidvoerende functies ea	(217)	25,3	(20)	-
beroepstak 3 administratieve functies	(858)	20,9*	(815)	25,2
32 secretaresses, typisten	-	-	(197)	21,8**
33 boekhouders, kassiers e.d.	(276)	18,5*	(148)	27,0
39 administratieve functies	(409)	20,8*	(431)	25,5
beroepstak 4 commerciële functies	(576)	23,4	(376)	30,1
43 zelfstandige winkeliers	(110)	25,5	-	-
48 winkelbedienden, verkopers	(172)	22,7	(326)	29,8
beroepstak 5 dienstverlenende functies	(323)	30,7*	(806)	31,8
53 koks, kelners, buffetbedienden e.d.	(72)	29,2	(108)	34,3
54 huishoudelijk en verzorgend personeel	-	-	(381)	31,0
55 huisbewaarders, schoonmaakpersoneel	(55)	38,2**	(192)	35,9**
58 brandweer/politie/bewakers	(106)	26,4	-	-
beroepstak 6 agrarische functies	(392)	27,0	(52)	23,1
61 zelfstandige land- en tuinbouwers	(206)	26,7	-	-
62 agrarische arbeiders	(165)	27,9	(47)	23,4
beroepstak 7/8/9 ambacht, industrie en transport	(2222)	28,9*	(159)	37,1
70 toezichthoudend en leiding- gevend productie personeel	(144)	35,4**	-	-
84 machinebankwerker-monteurs, instrumentmakers e.a.	(291)	24,1	-	-
85 elektromonteurs e.a.	(167)	19,2	-	-
87 loodgieters, pijpfitters, lassers, plaatwerkers	(143)	30,6**	-	-
92 drukkers e.d.	(76)	23,7	-	-
95 metselaars, timmerlieden e.a. bouwvakarbeiders	(316)	38,6*	-	-
97 laders, lossers, kraanmachinisten e.d.	(200)	26,5	-	-
98 chauffeurs, matrozen, treinbestuurders ed.	(376)	30,1**	-	-

- = te weinig respondenten in de betreffende tak

* significant $p < 0.05$, ** $0.05 > p < 0.10$ (met inachtneming van leeftijdsverschillen tussen de takken)

Tabel 10 (bij figuur 3.10)

Prevalentie (%) van rugklachten in de diverse bedrijfsklassen voor mannen en vrouwen

bedrijfsklasse	mannen (aantal)	preva- lentie	vrouwen (aantal)	preva- lentie
bedrijfstak 2/3 industrie	(382)	26,2	-	-
20/21 voeding/genotmiddelen	(194)	26,8	-	-
27 grafische industrie, uitgeverijen	(121)	20,7	-	-
29 chemie	(117)	23,1	-	-
34 metaalprodukten	(153)	22,9	-	-
35 machines	(131)	27,5	-	-
36 elektrotechniek	(197)	21,3	-	-
37 transportmiddelen	-	-	-	-
39 overige industrie	(90)	42,2*	-	-
bedrijfstak 4 openbare nutsbedrijven	(75)	28,0	-	-
bedrijfstak 5 bouwnijverheid en installatiebedrijven	(690)	32,6*	-	-
bedrijfstak 6 handel, hotel- en restaurantwezen	(917)	26,2	(617)	31,4
61/62 groothandel	(330)	26,1	(85)	40,0**
65/66 detailhandel	(319)	24,5	(408)	29,9
67 hotels, restaurants, café's	(85)	25,9	(68)	30,9
68 reparatiebedrijven voor gebruiksgoederen	(101)	27,7	-	-
bedrijfstak 7 transport/opslag- en communicatiebedrijven	(494)	26,5	(80)	25,0
72 wegvervoer	(191)	30,4**	-	-
77 communicatiebedrijven	(139)	23,0	-	-
bedrijfstak 8 bank/verzekerings- wezen, zakelijke dienstverlening	(505)	20,6*	(268)	27,2
81 bankwezen	(117)	17,1*	(101)	21,8
82 verzekeringswezen	(80)	25,0	-	-
84 zakelijke dienstverlening	(263)	19,8**	(121)	28,9
bedrijfstak 9 overige dienstverlening	(1415)	21,7*	(1589)	28,9
90 openbaar bestuur, defensie	(552)	19,2*	(130)	29,2
92 onderwijs	(375)	23,5	(333)	27,0
93 gezondheids- en veterinaire diensten	(173)	22,5	(435)	27,1
94 maatschappelijke dienstverlening	(74)	24,3	(419)	32,5
95 (sociaal-)culturele instellingen	-	-	(81)	30,9
98 overige dienstverlening	(71)	29,6	-	-

- = te weinig respondenten in de betreffende tak

* significant $p < .05$, **: $0.05 > p < 0.10$ (met inachtneming van leeftijdsverschillen tussen de takken)